

Environmental Education

పర్యావరణ విద్య

F

Class - VI

Our Future

Yes....!

*It's all in our hands....! It's all in our acts
Birds, worms, ducks, flies, apes, crocodiles
Whatever....!*

They may not be intelligent , perhaps not think brilliant

They live just their lives

at the most , die filling others bellies. But,

Neither snakes think of destroying birds, nor eagles try to ruin snake pits

They live just their lives, they live and let others live

They store their grain, their nests they retain

They save for their child, but not rob the world

They struggle for their existence , but do not add pollutants

Who taught them to follow the path of light

Who tuned them to the rhythm of life

Why are we so brutal among the children of mother earth

Is it for being human? or for being smartest on earth?

How wise are we !

In jabbing our own legs , killing the goose for golden eggs

Before nature roars and smashes, and the earth turns into ashes

let's wake up! let's clean up

let's save tomorrow

Yes..! truly....! It's all in our hands, It's all in our acts.

Our Future

Yes....!

*It's all in our hands....! It's all in our acts
Birds, worms, ducks, flies, apes, crocodiles
Whatever....!*

They may not be intelligent , perhaps not think brilliant

They live just their lives

at the most , die filling others bellies. But,

Neither snakes think of destroying birds, nor eagles try to ruin snake pits

They live just their lives, they live and let others live

They store their grain, their nests they retain

They save for their child, but not rob the world

They struggle for their existence , but do not add pollutants

Who taught them to follow the path of light

Who tuned them to the rhythm of life

Why are we so brutal among the children of mother earth

Is it for being human? or for being smartest on earth?

How wise are we !

In jabbing our own legs , killing the goose for golden eggs

Before nature roars and smashes, and the earth turns into ashes

let's wake up! let's clean up

let's save tomorrow

Yes..! truly....! It's all in our hands, It's all in our acts.

ప్రకృతి నేర్చే పాఠాల కోసం సిద్ధం కావాలి

ప్రకృతి మాత్ర - ఎన్.జి.సి

ప్రకృతి నీటిరాఖు

- అనుభవం నేర్చే పాఠాలు

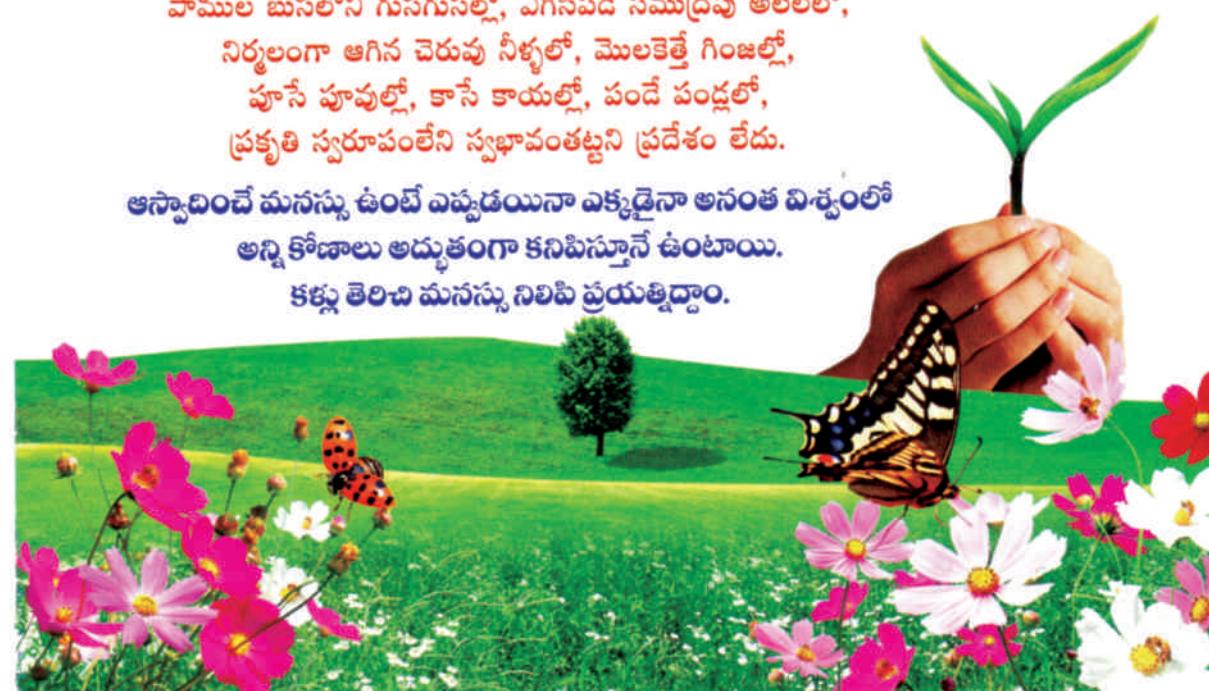
అనుభవం నేర్చే పాఠాలు ఎంతి గొప్పాయి, వటిలవరచుకోగల గొప్ప జ్ఞాన మార్గమే అనుభవం అంటాడు వాస్తుశీలి

ఈ గొప్ప అవకాశం ...పీల్లలకీ తీచర్లకీ
.....కలిసి మెలిసి నేర్చుకోడానికి ఆలోచనలు వంచుకోడానికి
.....ప్రకృతిని ప్రత్యక్షంగా అనుభవించడానికి

చెట్ల నాట్యంలో, మేఘాల పరుగులో, సెలయేదీ నడకలో,
సూర్యకీరణాల తళతళలో, పిట్టల కిలకిలరావాల్లో,
లేగదూడ గెంతుల్లో, చందీపాప నప్పుల్లో, కురిసే వాన జల్లుల్లో,
రాలే నశ్శుక్కల్లో, నీళ్లో గెంతే చేపల్లో, వాన చినుకుకి పరిమళించే మట్టిల్లో,
పాముల బుసలోని గుసగుసల్లో, ఎగిసిపడే సముద్రపు అలలల్లో,
నిర్మలంగా ఆగిన చెరువు నీళ్లో, మొలకెత్తె గెంజల్లో,
పూనే పూవుల్లో, కానే కాయల్లో, పండె పండ్లల్లో,
ప్రకృతి స్వరూపంలేని స్వభావంతట్లని ప్రదేశం లేదు.

ఆస్మాదించే మనస్సు ఉంచే ఎప్పుడునా ఎక్కువైనా అనంత విశ్వంలో
అన్ని కోణాలు అద్భుతంగా కనిపిస్తున్న ఉంటాయి.
కట్టు తెరిచి మనస్సు నిలిపి ప్రయత్నించాం.

ENVIRONMENTAL EDUCATION

CLASS - VI

Text Book Development Committee

Sri Praveen Prakash I.A.S
Principal Secretary to Government
Department of School Education, AP

Sri. S. Suresh Kumar, I.A.S
Commissioner of School Education,
Amaravathi, Andhra Pradesh

Ms. Nidhi Meena I.A.S
Special Officer English Medium Project
O/o the Commissioner of School Education, AP

Dr. B. Pratap Reddy,
Director, SCERT
Amaravathi, Andhra Pradesh

Sri. K. Ravindranath Reddy,
Director, Govt. Textbook Press
Amaravathi, Andhra Pradesh.

Editor

Dr. W.G. Prasanna Kumar,
Director,
A.P. National Green Core

Programme Co-ordinators

Dr. G. Kesava Reddy, MSc, MSc, MEd, MPhil, PhD

Prof. C&T, SCERT, AP

Respect the Law
Get the Rights

Grow by Education
Behave Humbly

Published by the Government of Andhra Pradesh, Amaravati

© Government of Andhra Pradesh, Amaravati.

First Published 2023

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copy right holder of this book is the Director of School Education, Amaravati, Andhra Pradesh.

We have used some photographs which are under creative common licence. They are acknowledge at the end of the book.

This Book has been printed on 70 G.S.M. S.S. Maplitho,
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

Free Distribution by Government of Andhra Pradesh

Printed in India
at the Andhra Pradesh Govt. Text Book Press,
Andhra Pradesh.

Foreward.....

As a part of implementation of National Education Policy 2020 Bilingual textbooks for Environmental Education has been introduced in School Education. There are many rules...! Many more successions...! countless interdependencies...! innumerable accumulations of life...! Disclosure of multiple varieties as we dive in. Nature is the most wonderful manifestation of creativity. The most innovative creator has principled it to be a miracle. new terms / words must be coined to describe nature , Charles Darwin spell bound in his book “Origin of Species”. It is true! countless species of plants and innumerable species of animals found everywhere adds an enchanting element to the nature. Life is found in ocean depths, snow peaks sandy deserts and where not! Perhaps only the earth exhibits such a vast variety of life in the universe.

Nature is stable yet dynamic, varied but interdependent. Home of all organisms. Each organism has its own habitat, its own food chain. They are knit together but they maintain their identity. They follow rules not to intrude others paths. A tree is a common habitat for an ant a snake a worm and a bird. Nature provides shelter in the form of forests, mountains hills and lakes. Organisms live there abided by rules. Wonderful lessons are taught by each and every creature living in nature, provided we are patient enough and recipient to them. Let's give this a thinking! A serious thinking in fact?

What are we a negligible part of millions of species, doing when compared to the other organisms? Misusing the boons of nature, wasting natural resources and becoming greedy robbers of nature. No other organism has this credit of destroying mother nature except we, the human beings. Nothing human. We claim to relish the beauty of greenwoods but we manage to cut them down in the name of development. We are fond of giving lecturers at every possible opportunity about water being the life giver life saver etc., but we never bother to stop a leaking tap. What an irony! We plunder minerals, we multiply factories polluting the environment in all the ways we can. We face the result in the form of contaminated air and infected food. We are inviting the disaster by piercing the Ozone layer that safeguards the earth. Just think! what are we aiming at?

We are grateful to our Honourable Chief Minister Sri Y.S. Jagan Mohan Reddy for being our source of inspiration to carry out this extensive reform in the Education Department. We extend our gratitude to our Honourable Minister of Education Sri Botcha Satyanarayana for striving towards qualitative education. Our special thanks to Sri Praveen Prakash, IAS, Principal Secretary, School Education Sri S. Suresh Kumar IAS, Commissioner of School Education & State Project Director, Samagra Shiksha A.P, and Ms. Nidhi Meena IAS, Special Officer English Medium Project - AP for their constant motivation and guidance.

‘Environmental Education’ the book in your hand lets you know about the do’s and don’ts hence forth. Values cannot be taught, they have to be caught. Caught while acting. Therefore many activities are imparted in this book. Do them with the help or your teacher. Share your Ideas thoughts with all. Hope you’ll inculcate eco friendly behaviour.

Dr. Pratap Reddy,
Director,
SCERT, Andhra Pradesh.

Subject Co-ordinator

Dr. T.V.S. Ramesh, Co-ordinator
S.C.E.R.T, AP, Amaravati

Writers

Smt. S. Bhanumathi, Faculty, SCERT, AP
Sri Meda Hariprasad, SA, ZPHS, Giddaluru, Kurnool Dist.
Sri Vavintaparthi Narayana Rao, SA, ZPHS, East Kambhampadu, Nellore Dist.
Sri Bade Kishore Babu, SGT, MPUPS, K. Kottapalem, Krishna Dist.
Smt. R. Aruna, SA, ZPHS, Kanuru, Krishna Dist.
Smt. G.R. Syamala Devi, SA, ZPHS, Pudupet, Nagari, Chittoor Dist.
Smt. S. Umamaheswari, SA, ZPHS, Ipply, Srikakulam
Sri SK Mahammed Gouse, SAC, SCERT, Andhra Pradesh
Sri K. Srihari, SAC, SCERT, Andhra Pradesh
Sri K. Raghubabu, SAC, SCERT, Andhra Pradesh

Cover Page, Graphics & Designing

Stock Assortment, Bapatla
Rasmi Graphics, Ibrahimpatnam, Krishna Dist.

NATURE PRAYER

I humbly, bow to the flocks of birds whose twitterings make melodious morning song and streams of trees whose greenary swathe the mother earth and fill the air with glorious gases.

Oh! my mother earth, I take the message of dignity of hard work through never resting ants and the strength of unity through a flock of crows. I realize that twinkling squirrels and tangling leopards also have a right to live like me.

I promise that I shall not disturb their habitat, I shall not misuse the natural resources and pollute the nature with pesticides and plastic wastes. I shall behave wisely and strive for the eradication of superstitions. I promise to conserve the biodiversity and behave with aesthetic sense and scientific attitude to protect the nature.

OUR NATIONAL ANTHEM

- Rabindranath Tagore

PLEDGE

- Pydimarri Venkata Subba Rao

“India is my country; all Indians are my brothers and sisters. I love my country, and I am proud of its rich and varied heritage.

I shall always strive to be worthy of it.

I shall give my parents, teachers and all elders respect, and treat everyone with courtesy. I shall be kind to animals.

To my country and my people, I pledge my devotion.

In their well-being and prosperity alone lies my happiness.”

INDEX

S.No.	Chapter Name	P. No.
1.	Reducing wastage of food - ఆహార పదార్థాల వృధాను తగ్గిద్దాం !	2
2.	Nutrients in food - ఆహారంలోని పోషకాలు	6
3.	Getting to know trees - చెట్ల గురించి తెలుసుకో !	10
4.	Where do animals live ? - జంతువులు ఎక్కడ నివసిస్తాయి?	14
5.	Creating your own garden - సాంతతీ తోటను ఏర్పాటు చేసుకుందాం !	18
6.	Controlling vehicular pollution - వాహనాల కాలాణ్యాన్ని అదుపు చేద్దాం	22
7.	All plants are useful - మొక్కలన్నీ ఉపయోగకరమైనవే	26
8.	Life in diverse regions - వివిధ ప్రాంతాల జీవన విధానాలు	30
9.	Social interdependence - సామాజిక అనోన్యోగ్యతలు / పరస్పరాధీనత	34
10.	Compassion for living creatures - జీవుల యొడల జాలిని కలిగిందాం !	38
11.	Beauty in diversity - భిన్న సంప్రదాయాల సౌందర్యం	42
12.	Sharing space - మాకూ చోటివ్వండి !	46
13.	Importance of terrace farming - కొండవాలులో సేద్యం ప్రాముఖ్యత	50
14.	Development of urban slums - పట్టణ మరికివాడలను బాగుచేద్దాం !	54
15.	Exploring historical objects and places - చారిత్రాత్మక ప్రదేశాలను, పరిరక్షించాం!	58
16.	Knowing about cave art - గుహల్లోని చిత్రకళను గురించి తెలుసుకొందాం	62
17.	Exploring community craftspersons - సాంప్రదాయక వృత్తుల గురించి తెలుసుకొందాం!	66
18.	Exploring the history of a village or a city - మీ గ్రామ / పట్టణ చరిత్రను తెలుసుకొందాం!	70
19.	Great personalities of the past - చిరస్మరణీయులు	74
20.	Let's keep our surroundings clean - మన పరిసరాలను పుట్టంగా పుంచుకుందాం !	76
21.	Sun stroke - వడగాల్చులు	80

What we do, whom to do

To reach the goals of environmental education which was implemented as a school subject in our school, teachers and students should implement it with personal responsibility, ownness and by adding some other concepts and strategies.

For teachers...

- To act as a responsible citizen towards environment concepts discussed in the syllabus are all treated as environmental education.
- Topics are identified based on different themes – food, health, agriculture, industries, natural resources, natural world.
- Before starting every chapter teacher would discuss about the topic with students. So there is a need for teacher to collect some other source material. Activity performance is totally based on these discussions only.
- Collection of data, interview, field trips, projects etc. Strategies are useful to conduct activities.
- Make your students to talk about their observations and presentations. Teacher should add some more questions along with text book, for value discussions.
- The topics in environmental education is not like other subject areas, so don't relate this with exams, slip tests, marks etc. Presentation may be in a free and joyful environment. You should award marks or grades to the students, based on your observation.
- Based on resources, local conditions teacher have freedom to select topics in the book. There is no compulsion to follow only the order mentioned in text book.

For students...

- Relate these items to your local environment and conduct activities.
- Participate in pre and post discussion of every activity and express your feelings and possible solutions.
- Perform activities in groups. Collect whatever information necessary and prepare required reports on them.
- Conduct school level seminars, symposiums, prepare slogans related to environmental awareness every day in school assembly and display it on bulletin board.
- Collect different news items on environmental awareness from news papers, magazines and display them on wall magazine.
- Ask your head master to pay subscriptions for Down to Earth, My school, Readers digest Chekumuki, Prerana and other science magazines.
- Prepare your own activities and implement at your school or village.
- Conduct environmental awareness programmes at factories, fields, slum areas etc.
- Tomorrow is yours only, you are the future nations wealth. You are the responsible persons than your teachers to implement this book. So dear students think scientifically, behave ecofriendly.

1. REDUCING WASTAGE OF FOOD

Objectives

1. To understand the need to reduce wastage of food.
2. To understand conservation of resources giving food materials.
3. To understand saving food materials / spices.

Background

It is commonly observed that food is wasted/thrown away in many households, hotels, restaurants, parties, etc. This wastage could be reduced if proper practices are followed during preparation and serving of food. It is important that each one of us tries to reduce wastage of food on every occasion.

Methodology

1. Select a place of study according to your convenience. This could be your home, a party or a celebration, etc. If you decide to do this exercise at home, note your observations for at least three days.
2. Decide a convenient measure to estimate the quantity of wastage. This could be a bowl or number of pieces depending on the type of dish.

1. ఆహార పదార్థాల వృధాను తగ్గిద్దాం !

లక్ష్యాలు

- ఆహార పదార్థాల వృధాను తగ్గించవలసిన ఆవశ్యకతను అవగాహన చేసుకుంటారు.
- ఆహారపదార్థాలను ఇచ్చే వనరులను సంరక్షించుట గురించి అవగాహన పొందుతారు.
- ఆహారపదార్థాల/దినుసులను ఆదాచేయటం గురించి అవగాహన పొందుతారు.

నేపథ్యం

సాధారణంగా ఇళ్ళలోను, పెశాటళ్ళలోను, రెస్టారెంట్లలోను, పెళ్ళిళ్ళలోనూ, పార్టీలలోను ఆహార పదార్థాలను వృధాగా పడవేయడం మనం చూస్తుం టాము. ఈ వృధాను మనం తగ్గించవలసిన అవసరం వుంది. అవసరమైనంతమేరకు వండుకోవడం, కావలసినమేర వడ్డించుకోవడం వల్ల ఈ వృధాను అరికట్టవచ్చు. మనలో ప్రతిబక్షరం ప్రతిసందర్భంలో ఆహార వృధాను తగ్గించేందుకు ప్రయత్నం చేయడం చాలా అవసరం

పద్ధతి

- మీ ఇంటినిగాని, పారశాలనుగానీ ఓ విందు జరిగే ప్రదేశాన్నిగాని ఎన్నుకోండి. మీ ఇంటిని ఎన్నుకొన్నట్లయితే కనీసం మూడు రోజులు మీ పరిశీలనలను నవోదు చేయవలసి ఉంటుంది.
- ఇందుకు మనకు అనుకూలమైన కొలత విధానాన్ని ఎంచుకోవాలి. అంటే ఓ చిన్న బాల్ (గన్నె) కాని, లేదా ముక్కలుగా అయితే ఎన్ని ముక్కలు అని పదార్థాన్ని బట్టి మనకు అనువైన కొలత కలిగిన పరికరాలను సిద్ధపరుచుకోవాలి.

3. Enter your observations in the given table.

Sl.No.	Place of Study	Name of food item	Estimate of amount wasted
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

4. To find out the reason for the wastage, talk to the people who decide the quantity of food to be prepared. Also talk to the people who prepare the food, who serve it, who eat it, and those who waste it.

Conclusion

Write a short report giving reasons for the wastage of food. Suggest measures to reduce the wastage.

Follow-up

1. Try to spread the message that food should not be wasted.
2. Try to find out what does a restaurant do with the surplus food or food that is left unconsumed in the plate or serving dishes.
3. Find out what is done with the food that is wasted in the home and food that is surplus.
4. To understand the need to reduce.

Do you know ?

Recently, in some towns/cities, some charitable organizations are conducting a program to provide food that is wasted during weddings to orphans. If there is food left in any program, if you call the given number, they will come and take the food and give it to the orphans. By doing this, the hunger of the orphans will be satisfied. It will prevent food wastage.

3. మీ పరిశీలనలను క్రింది పట్టికలో నమోదు చేయండి.

క్ర.సం.	ప్రదేశము	ఆహారపదార్థం పేరు	ఎంతమేర వృధాలయానది
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

4. ఈ వృధాకు కారణాల గురించి తెలుసుకోవదానికి ఆ ఆహారపదార్థాలను ఎంత పరిమాణంలో తయారుచేయాలో, తయారుచేసిన వారితో, నిర్దిష్టంచిన వారితో, వడ్డించిన వారితో, ఆహారపదార్థాలు తిన్న వారితో మాట్లాడాలి. వృధాగా పడవేసిన వారితో కూడా మాట్లాడాలి.

ముగింపు

మీరు చేసిన పరిశీలనల ఆధారంగా ఏ కారణాలచేత ఆహారపదార్థాలు వృధా కాబడుతున్నవో కారణాలను వివరిస్తూ వ్యాఖ్య రాయండి. వృధాను అరికట్టడానికి మీ సూచనలు, సలహోలు తెలియజేయండి.

తదుపరిచర్యలు

- ఆహారపదార్థాలను వృధాచేయరాదు అనే సందేశాన్ని విరివిగా ప్రచారం చేయుటకు ప్రయత్నించుట.
- పొట్టక్కలో, రెస్టారెంట్లలో ఖర్చుకాకుండా/వినియోగించకుండా మిగిలిపోయిన ఆహారాన్ని, తినకుండా ప్లేట్లలో వదిలివేయబడిన ఆహారాన్ని వారు ఏం చేస్తారో తెలుసుకోవాలి.
- ఇక్కలో మిగిలిపోయిన ఆహారాన్ని ఏమి చేస్తారో తెలుసుకోవాలి. అదే విధంగా ఆహారం కొరత ఏర్పడితే ఏం చేస్తారో కూడా తెలుసుకోవాలి.
- తగ్గించవలసిన అవసరాన్ని అవగాహన చేసుకొనుట.

మీకు తెలుసా?

ఈమధ్యకాలంలో కొన్ని పట్టణాల్లో / నగరాల్లో కొన్ని స్ఫుర్చుందసంస్థలు పెల్లికల్లో వృధాగా పడేసే ఆహారాన్ని అనాధలకు అందించాలనే కార్యక్రమాన్ని నిర్వహిస్తున్నారు. ఏదైన కార్యక్రమాలలో ఆహారం మిగిలిపోతే వారు ఇచ్చిన నెంబర్కు ఫోన్‌నేచేస్తే వాళ్ళు వచ్చి ఆహారాన్ని తీసుకొనిపోయి అనాధలకు అందిస్తున్నారు. ఇలా చేయడం వల్ల అనాధల ఆకలి తీర్చినట్లవు తుంది. ఆహార వృధాను అరికట్టినట్లు అవుతుంది.

2. NUTRIENTS IN FOOD

Objectives

1. To assess whether our diet includes essential nutrients.
2. To know about food materials with more nutrients.
3. To understand that taking nutritious food will keep us healthy.
4. To identify whether the foods we take have all kinds of nutrients ? or not ?

Background

Food items that we consume in our homes or outside, contain nutrients in different proportions. Everyone of us needs to consume food items that contain different nutrients in sufficient amount in order to maintain a healthy body.

Methodology

1. Make a list of all the food items (including milk, snacks, fruits and water) that you consume in a day.
2. Find out the nutrients provided by the food item and enter them in the table provided. If the nutrients present in a particular food item are not known, refer to books or consult teachers/elders/doctors/ health workers/the internet.
3. Find out the nutrients present in your favourite food.
4. Observe a food guide and know what nutrients are there in a fruit / vegetable / sweet and write them down.

2. ఆహారంలోని పోషకాలు

లక్ష్యాలు

1. మన ఆహారంలో, అవసరమైన పోషకాలు ఉన్నాయో లేదో అంచనా వేయుట.
2. ఎక్కువ పోషకాలు కలిగిన అనేక ఆహార పదార్థాల గురించి తెలుసుకొంటారు.
3. పోషకాహారం తినడం ద్వారా ఆరోగ్యంగా ఉంటారని అవగాహన చేసుకుంటారు.
4. మనం ప్రస్తుతం తీసుకొంటున్న ఆహారంలో అన్ని రకాల పోషకపదార్థాలు ఉన్నాయా? లేవా? అని గుర్తిస్తారు.

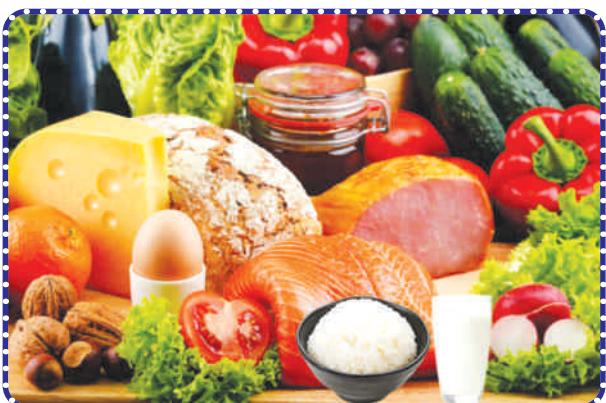
నేపథ్యం

మనం ఇంట్లో మరియు బయట తినే ఆహారంలో వివిధ పోషకాలు రకరకాల మోతాదుల్లో వుంటున్నాయి. ప్రతి ఒక్కరు వివిధ రకాల పోషకాలు, తగినంత పరిమాణంలో ఉన్న ఆహార పదార్థాలను తీసుకోవలయిను తద్వార మంచి ఆరోగ్యకరమైన శరీరాన్ని పొందవచ్చు.

పద్ధతి

1. మీరు ఒకరోజులో తీసుకొనే అన్ని రకాల ఆహారపదార్థాల (పాలు, బిస్కిట్లు, పండ్లు పంటి వాటితో సహ) జాబితా రాయండి.
2. మీరు తినే ఆహారంలోని పోషకాల జాబితాను ప్రక్క పేజీలోని పట్టికలో రాయండి. దీని కొరకు అవసరమైతే ఉపాధ్యాయుని/డాక్టర్సు/పెద్దలను/ ఆరోగ్య కార్యకర్తను/ఇంటర్నేట్సు సంప్రదించండి. లేదా పుస్తకాలలో వెతకండి.
3. మీరు ఇష్టంగా తినే ఆహారపదార్థాలలోని పోషకాలు తెలుసుకొని రాయండి.
4. ఏదైనా పండు/కూరగాయ/మిఠాయలో ఏవి ఆహారపదార్థాలు ఉంటాయో పుడ్గెడ్ పరిశీలించి తెలుసుకొని రాయండి.

Sl. No.	Food items	Food rich in the following						
		Starch	Protein	Fat	Vitamin	Minerals	Fibres	Water
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								

Conclusion

Based on the tables that you have prepared, write down whether your diet consists of all the nutrients. If not, then list the food items that you think must be included in your diet to make it a balanced diet.

Follow-up

- Find out about the effects of not having a balanced diet.
- Find out the adverse effect of taking the same Nutrition food frequently.
- Understand that Balanced food means not the costly food.

Do you know ?

Apple, especially, the peel, honey and pomegranate are high in antioxidants. Antioxidants prevent oxidation of molecules there by protecting our body's cells from damage.

క్రమ సంఖ్య	పదార్థం పేరు	(పదార్థంలో ఎక్కువగా లచించే పోషకం)						నీరు
		పిండిపదార్థం	మాంసకృత్తులు	క్రొప్పులు	విటమిన్లు	భనిజలవణాలు	పీచుపదార్థం	

ముగింపు

పై పట్టికను అనుసరించి మీరు తీసుకొనే ఆహారంలో అన్ని రకాల పోషక పదార్థాలు వున్నాయా లేవా అని గుర్తించండి. ఒక వేళ ఏదైనా పదార్థం లోపించిన భావిస్తే, నీవు ఆ పోషకాన్ని నీ ఆహారంలో చేర్చి, సంతులిత ఆహారాన్ని తీసుకొండి.

తదుపరిచర్యలు

1. సంతులిత ఆహారాన్ని తీసుకోక పోవడం వలన వచ్చే ఆరోగ్య సమస్యలను తెలుసుకోవడం.
2. ఒకే పోషక విలువ గలిగిన ఆహారాన్ని తినడం వల్ల ఉత్సవమయ్యే ఆరోగ్యసమస్యల గురించి తెలుసుకోవడం.
3. సంతులిత ఆహారం అంటే భరీదైన ఆహారం కాదు అని తెలుసుకోవడం.

మీకు తెలుసా?

ఆపిల్ పండు తొక్కులో, తేనెలో, దానిమ్మపండ్లలో ఎక్కువ మోతాదులో యాంటీఆక్సిడెంట్లు ఉంటాయి. ఈ యాంటీ ఆక్సిడెంట్లు శరీరంలోని కణాలను దెబ్బుతినకుండా కాపాడతాయి.

3. GETTING TO KNOW TREES

Objectives

- I. To understand why trees are important to us.
- II. To identify different trees in a school/colony and know their unique features.

Background

There are many trees in our surroundings. But often we are unable to name them and we are also not aware of their usefulness.

Methodology

1. Identify how many different types of trees are there in your school/colony.
Make a list of all those trees.
2. Take the help of your elders/teachers to find out their names and their usefulness.
3. Usefulness of trees may include their medicinal/food value, timber, firewood, shelter for birds and other animals.

3. చెట్ల గురించి తెలుసుకో!

లక్ష్మీలు

1. చెట్ల వలన మనకు కలిగే ఉపయోగాల గురించి తెలుసు కొంటారు.
2. పారశాల నందు, నివసించే ప్రదేశంలోను గల రకరకాల చెట్లు వాటి ప్రత్యేక లక్షణాలను గురించి తెలుసుకొంటారు.

నేపథ్యం

మన చుట్టూ అనేక చెట్లు ఉన్నాయి.

వాటిలో మనకు కొన్ని చెట్ల పేర్లు తెలిసి ఉండకపోవచ్చును. అదే విధంగా ఆ చెట్ల ఉపయోగం కూడా తెలిసివుండకపోవచ్చు.

పద్ధతి

1. మీ పారశాలలోగాని, మీరు నివశించే ప్రాంతాలలో గాని ఉండే రకరకాల చెట్ల పేర్ల జాబితాను రాయండి.
2. మీకు ఆచెట్లు పేరు తెలియనపుడు మీ పెద్దలనుగాని, ఉపాధ్యాయులనుగాని అడిగి తెలుసుకొని ఆ చెట్లు పేరు, దాని ఉపయోగాన్ని రాయండి.
3. ఉపయోగాలలో అవి బోషధమ్ముక్కలా, ఆహార సంబంధమైనవా, కొయ్యసామాగ్రి కొరకు ఉపయోగ పడేవా, వంటచెరకుగా ఉపయోగపడేవా, పక్కలు మరియు కొన్ని జంతువులకు ఆవాసయాగ్యాలా తెల్పండి.

Conclusion

Prepare a chart with drawings/photographs about these trees and display it in your class or school notice board.

Follow-up

1. Prepare a small skit on the theme “Don’t Cut Me”.
2. Find out about the social, religious and cultural significance of trees to us.
3. Prepare a list of trees in your locality where birds come very frequently. Try to find out why they come to these trees and not to others.
4. Observe which part of the tree a particular kind of bird frequents.
5. Observe the different kinds of insects that you see on different trees.
6. Which tree do you love more? collect the information about that tree and demonstrate in your class.

**You save trees
they save you**

**Green trees
future steps**

**No life
without Trees**

ముగింపు

వివిధ రకాల చెట్ల చిత్రాలను సేకరించండి.
వాటిని తరగతి గోదవత్తికలో ప్రదర్శించండి.

తదుపరిచర్యలు

1. “నన్ను నరకవద్దు” అనే అంశం మీద ఒక చిన్న నాటకాన్ని ప్రదర్శించండి.
2. చెట్లకు మానవులకు గల సామాజిక పరమైన, మతపరమైన, సంస్కృతి పరమైన ప్రాధాన్యతను గురించి తెలుసుకోండి.
3. మీ పరిసరాలలో ఏ చెట్లపై తరువగా పక్కల వాలతాయో ఆ చెట్ల జాబితాను రాయండి. అవి ఆ చెట్లపైనే ఎందుకు వాలతాయో తెలుసుకోండి.
4. పక్కలు చెట్టు యొక్క ఏ భాగాలపై తరచుగా వాలుతుంటాయో గమనించండి.
5. వివిధ చెట్లపై గల వివిధ రకాల కీటకాలను పరిశీలించండి.
6. మీకు బాగా ఇష్టమైన చెట్టు ఏది ? దాని గురించిన వివరాలు సేకరించి చార్టుమీద రాసి తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

**చెట్లను మనం రక్షించు
మన్ను చెట్లు రక్షించాలు**

**పచ్చా చెట్లు
ప్రగతికి మెట్లు**

**చెట్లు లేదా
మనుగడ లేదు**

4. WHERE DO ANIMALS LIVE ?

Objectives

1. To know about the different types of habitat of animals.
2. To develop respect for all living beings.

Background

The places of living or habitats of different animals vary. Some live in water, some on land, some burrow into the ground, some amongst bushes, some on leaf litters, etc. Human activities often disturb their natural habitat and threaten their existence.

Methodology

1. Make a list of at least ten animals both big and small (other than domestic animals or pets found in your locality).
2. Find out where they live and put them in the form of a table as shown here.

Sl.No.	Name of animal	Habitat

3. Find out any human activity in your locality that has disturbed the habitat of any animal. Human activities in the locality may include felling of trees, construction of buildings/roads/dams, filling of ponds.

4. జంతువులు ఎక్కడ నివసిస్తాయి?

లక్ష్యాలు

1. వివిధ రకాల జంతువుల ఆవాసాల గురించి తెలుసుకొంటారు.
2. అన్ని జీవుల యొడల ప్రేమను, గౌరవాన్ని పెంచుకుంటారు.

నేపథ్యం

వివిధ జీవుల జీవన ప్రదేశాలు లేదా ఆవాసాలు వేరువేరుగా వుంటాయి. కొన్ని నీటిలో నివసిస్తాయి. కొన్ని భూమి మీద నివసిస్తాయి. కొన్ని నేలలో బొరియలు చేసుకొని నివసిస్తే మరికొన్ని పొదల్లో నివసిస్తాయి. ఇంకొన్ని రాలిన ఆకులపై నివసిస్తుంటాయి. మానవ కార్బూకలాపాల వల్ల వీటి సహజ నివాసాలకు భంగం కలగడమేకాక వాటి ఉనికి ప్రమాదంలో పడుతుంది.

పద్ధతి

1. మీకు తెలిసిన 10 జంతువుల / జీవుల పేర్ల చిన్నవి, పెద్దవి జాబితా రాయండి.(ముచ్చిక జంతువులు లేదా పెంపుడు జంతువులు కానివి)
2. వాటిని కింద పట్టికలో చూపిన విధంగా ఎక్కడ నివసిస్తున్నాయో రాయండి.

క్రమసంఖ్య	జంతువు పేరు	ఆవాసం

3. ఏదైనా మానవ కార్బూకలాపాల వల్ల మీ నివాస ప్రాంతంలో జంతువుల ఆవాసానికి వివిధంగా ఆటంకం కలుగుతుందో గుర్తించండి. అంటే చెట్లను కొట్టివేయడం వల్ల, అడవులకు నిష్పు పెట్టడం వల్ల, ఇళ్ళు, భవనాలను నిర్మించడం వల్ల, చెరువులను పూడ్చడంవల్ల, రోడ్లు, ప్రాజెక్టులు వంటివి నిర్మించడం.

Conclusion

Write a short report about the different types of habitats of the animals that you have listed.

Follow-up

Collect information about animals whose existence is threatened by destruction of their habitat.

Note: Similar activities can be performed for plants.

ముగింపు

మీ పరిశేలనల ఆధారంగా జంతువుల వివిద రకాల అవాసాల పై ఒక వ్యాఖ్య రాయండి.

తదుపరి చర్యలు

జంతువులను వాటి సహజ అవాసాలను నాశనం చేయడం వల్ల వాటికి జరిగే హని గురించిన సమాచారాన్ని సేకరించండి.

గమనిక: - ఇదే విధమైన కృత్యాలను మొక్కల గురించి కూడా చేయవచ్చును.

5. CREATING YOUR OWN GARDEN

Objectives

1. To find out the different types of flowers that are usually grown in gardens in your area.
2. To prepare a plan to set up a small garden.

Background

Gardens with beautiful flowers and attractive leaves are a pleasant sight. But often we do not know their names. We should try to know the names of these plants and how they are grown.

Methodology

1. Find out the names of different types of flowers grown in gardens in your area. Also find out their common names and local names. You can consult a gardener or your elders.
2. Find out flowers which grow in various colours. Also find out about plants with attractive leaves.
3. Find out the months during which these plants are sown /planted and when they flower and note them down in the table provided.

5. సాంత తోటను ఏర్పాటు చేసుకుండాం !

లక్ష్యాలు

1. తమ పరిసరాలలో, తోటల్లో సాధారణంగా పూచే రకరకాల పుష్పాల గురించి తెలుసుకొంటారు.
2. ఒక చిన్న తోటను పెంచుకోవడం పై అవగాహన పొందుతారు.

నేపథ్యం

చెట్లు ఆకర్షణీయమైన పుష్పాలను, ప్రతాలను కలిగి వుంటాయి. ఇలాంటి తోటలు చూడటానికి బాగుంటాయి. వాటిలో కొన్ని చెట్ల పేర్లు మనకు తెలిసివుండకపోవచ్చును. మనం వాటి పేర్లను తెలుసుకోవాలి మరియు అవి ఎలా పెరుగుతాయో కూడా తెలుసుకోవాలి.

పద్ధతి

1. మీ పరిసరాలలోని తోటల్లో పెరిగే రకరకాల పూల చెట్ల పేర్లు తెలుసుకోండి మరియు వాటిని పిలిచే వ్యవహారిక పేర్లను కూడా తెలుసుకోండి. మీరు తోటమానిగాని, పెద్దలను గాని అడిగి తెలుసుకోవచ్చ.
2. రకరకాల రంగుల్లో గల పూలను, ఆకర్షణీయమైన ఆకులను గలిగిన మొక్కల పేర్లు రాయండి.
3. ఏదీ నెలల్లో ఈ పుష్పాలు పూస్తాయి? ఏదీ నెలల్లో వీటిని నాటవచ్చు? అనే సమాచారాన్ని కూడా సేకరించండి. ఏదీ కాలంలో వీటిని విత్తాలి / నాటాలి? అనే సమాచారాన్ని కూడా సేకరించండి.

4. Also find out which type of soil/ manure they require.

Sl.No.	Name of the flower	Sowing/Planting season	Flowering season
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

5. Draw some of the flowers grown in gardens with their distinctive petal shapes and colour them.

Conclusion

From the information that you have obtained, prepare a plan for creating your own garden in your home/school/locality.

Follow-up

1. Set up your own garden on a small plot or in pots in school or at home.
2. Find out about plants which have attractive leaves and can be grown in pots.
3. Find out practices essential to maintain a garden.

4. పూల మొక్కలు చక్కగా పెరగడానికి ఎలాంటి నేల అవసరం, ఎలాంటి ఎరువు వాడాలి అనే విషయాలను సేకరించండి. పద్ధీకను పూరించండి.

క్ర.సం.	పుష్టి పేరు	విత్తు / నాటు కాలము	పుష్టించే కాలము
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

5. వివిధ ఆకారాల్లో, రంగుల్లో గల పుష్టిల చిత్రాలు గీయండి. రంగులు వేయండి.

ముగింపు

మీరు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా, మీ ఇంట్లోగాని, పారశాలలోగాని మీ సొంత తోటను పెంచడానికి ప్రణాళిక తయారు చేయండి.

తదుపరిచర్యలు

- భారీస్థలంలోగాని, ఇంట్లోగాని, బడిలోగాని మీ సొంత తోటను ఏర్పాటు చేయండి. స్థలంలేని పక్కంలో కుండీలలోగాని, ప్లాస్టిక్ సీసాలు, బకెట్లు నందుగాని ఏర్పాటు చేయండి.
- ఆకర్షణీయమైన ఆకులున్న కుండీలలో పెంచే మొక్కల సమాచారాన్ని సేకరించండి.
- తోటను చక్కగా నిర్వహించడానికి చేపట్లవలసిన చర్యల గురించి తెలుసుకోండి.

6. CONTROLLING VEHICULAR POLLUTION

Objectives

1. To appreciate the necessity of checking pollution level of vehicles.
2. To become aware of the responsibility of vehicle owners.

Background

The number of petrol/diesel driven vehicles on roads in cities as well as in rural areas is increasing every day. The gases released in the air by the exhaust of such vehicles or automobiles contain certain gases and particulate matter that are a health hazard.

Exhaust gases from automobiles are one of the worst pollutants of air. The air pollution due to vehicles can be reduced by improving the quality of engines and proper maintenance.

The government has prescribed certain norms for manufacturers of automobiles. Only such engines can be fitted on automobiles which meet the prescribed norms for level of pollutants in exhaust gases. Vehicle owners are also expected to keep pollution under control.

This can be done by proper maintenance of vehicles. Pollution levels are measured at pollution checking centres. If the level of pollutants is found within prescribed limits, a certificate of 'Pollution Under Control' is issued to the vehicle owner.

Methodology

1. Visit a pollution checking booth. Find out what are the components of the exhaust they measure.

6. వాహనాల కాలుష్యాన్ని అదుపు చేద్దాం

లక్ష్యాలు

- వాహనాల కాలుష్య స్థాయిని తనిటీ చేయవలసిన అవసరాన్ని గుర్తించడాన్ని అభిసందిస్తారు.
- వాహన దారుల భాద్యతలను గురించి తెలుసుకుంటారు.

నేపథ్యం

పట్టుబాలలోనూ, గ్రామాలలోనూ పెట్రోల్ లేదా డీజిల్ తో నడిచే వాహనాల సంఖ్య రోజురోజుకు పెరగుతుంది. ఈ వాహనాలు గాలిలోనికి విడుదల చేసే పొగలో కొన్ని వాయువులు మరియు పరిమాణాల రూపంలో ఉన్న వదార్థాలు ఆరోగ్యానికి హాని కలిగిస్తాయి.

వాహనాలు విడుదల చేసే పొగ, గాలి కాలుష్యాలతో అత్యంత ప్రమాదకరమైనవి. వాహనాల ద్వారా కలిగే ఈ కాలుష్యాన్ని, వాహనాల ఇంజన్ ను సక్రమంగా మరమ్మత్తులు చేయించుట మరియు సక్రమ నిర్వహణ ద్వారా తగ్గించవచ్చు.

ప్రభుత్వం వాహనాల సక్రమ నిర్వహణకు కొన్ని మార్గదర్శకాలను సూచించింది. సూచించిన స్థాయిలో ఉధ్వరాలను విడుదల చేసే ఇంజన్లను మాత్రమే వాహనాలలో అమర్చే విధంగా నిర్ణయించింది. వాహన దారులు కూడా తమ వాహనాల కాలుష్యాలు నియంత్రణ స్థాయిలో ఉండే విధంగా చూసుకోవాలి.

ఇది వాహనాల సక్రమ నిర్వహణ ద్వారా మాత్రమే సాధ్యం. కాలుష్య స్థాయిలు “కాలుష్య నిర్దారణ కేంద్రాల” వద్ద తనిటీ చేస్తారు. కాలుష్యాలు నియంత్రణ స్థాయిలోనే ఉంటే ఈ కేంద్రాలు “నిర్దారణ పత్రాలను” (Pollution Under Control) మంజూరు చేస్తాయి.

పద్ధతి

- వాహన కాలుష్యాన్ని పరీక్షించే కేంద్రాలను సందర్శించండి. వాహనాలు విడుదల చేసే పొగలో ఏమి రకాల కాలుష్య కారకాలు వున్నాయో గుర్తించండి.

2. Try to find out roughly what percentage of vehicles fail to meet the prescribed standards.
3. Find out how each one of the polluting gases affect our health and damage the environment.
4. Observe Any 10 Vehicles, pollution certification. Fill the table

Observation Sheet

Type of Vehicle	Constituents of emitted smoke	Permissible level	Present level

Observed issues, suggestions : _____

_____

_____

Conclusion

Prepare a report on your findings.

Follow-up

1. Prepare charts to campaign for reducing vehicular pollution.
2. Find out how many people in your locality get the pollution check done for their vehicles.
3. If you come across people who have not got it done, find out reasons as to why this is so.

2. సూచించిన స్థాయిలను చేరుకోవడంలో విఫలవైన వాహనాల శాతాన్ని తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నించండి.
3. కాలుష్యాన్ని కల్గించే ఈ వాయువులు మన ఆరోగ్యంపై ఎలాంటి ప్రభావం చూపుతాయో తెలుసుకోండి.
4. ఏవైనా 10 వాహనాల యొక్క కాలుష్య సర్టిఫికెట్లు పరిశీలించండి. కింది పట్టిక పూరించండి.

పరిశీలనా పత్రం

వాహనం పేరు	విడుదలచేసేపొగలోని అంశాలు	ఉండవలసిన స్థాయి	ప్రస్తుతం ఉన్నస్థాయి

గమనించిన అంశాలు, సూచనలు :

ముగింపు

మీరు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా నివేదిక రాయండి.

తదుపరి చర్యలు

1. వాహన కాలుష్యం తగ్గించడం గురించి ప్రచారానికి చార్ట్ తయారుచేయండి.
2. మీ ప్రాంతంలోని వాహనదారులు ఎంత మంది కాలుష్యపరీక్షను చేయించారో సమాచారాన్ని సేకరించండి.
3. వాహనాన్ని కాలుష్య పరీక్ష చేయించుకోని వారిని గుర్తించండి. కాలుష్య పరీక్ష చేయించుకోకపోవడానికి కారణాలు రాయండి.

7. ALL PLANTS ARE USEFUL

Objectives

1. To know about different plants and their relationship with the environment.
2. To understand their importance, value and the need for their conservation.

Background

There are a variety of plants around us. We know only those plants which we eat or which we find useful for us. We are not concerned with the rest of the vegetation. It is important to understand that every plant is useful and that we should conserve each one of them.

Methodology

1. With the help of your elders/teachers identify (names) different types of plants in your locality.
2. List the plants in the following manner.
  - (a) Make a list of plants directly useful to us.
  - (b) Make a list of plants not apparently useful to us.
  - (c) Observe if these plants are associated with other organisms in relation to food and shelter.
3. Find out how these plants have been utilised by local people.
4. Observe how they are destroyed by people.

7. మొక్కలన్ని ఉపయోగకరమైనవే

లక్ష్యాలు

- పరిసరాలలో గల వివిధ రకాల మొక్కలు మరియు వాటికి పర్యావరణానికి మధ్య సంబంధాలను తెలుసుకుంటారు.
- వాటి విలువను, ప్రాముఖ్యతను గుర్తించి, సంరక్షించుకోవలసిన అవశ్యకతను గురించి అవగాహన చేసుకుంటారు.

నేపథ్యం

మనచుట్టూ పరిసరాలలో రకరకాల మొక్కలు వున్నాయి. మనకు ఆహారంగా గాని, ఉపయోగకరమైన మొక్కల గురించి మాత్రమే తెలుసు. మనం మిగతా మొక్కల సంరక్షణ పట్ల మనం శ్రద్ధ కనపరచటం లేదు. మన పరిసరాలలోని ఆన్ని మొక్కలు ఏదో ఒక రూపంగా మనకు ఉపయోగ పదేవే అని గుర్తించాలి. ప్రతి మొక్కను సంరక్షించాలి.

పద్ధతి

- మీ ఉపాధ్యాయుల, పెద్దల సహాయంతో మీ వరినరాలలో గల రకరకాల మొక్కలను(పేర్లు) గుర్తించండి.
- వాటిని క్రింద చూపిన విధంగా వేరుపర్చండి.
  - నేరుగా మనకు ఉపయోగపడే మొక్కల జాబితా తయారుచేయండి.
  - నేరుగా ఉపయోగపడని మొక్కల జాబితా తయారుచేయండి.
  - ఆహారం మరియు నివాసం కోసం ఇతర జీవరాశులతో మొక్కలకు గల సంబంధాన్ని పరిశీలించండి.
- ఈ మొక్కలను స్థానిక ప్రజలు ఎలా వినియోగించుకొంటున్నారో సమాచారాన్ని సేకరించండి.
- మొక్కలను ప్రజలు ఎందుకని నాశనం చేస్తున్నారో పరిశీలించండి.

Conclusion

Based on the information collected by you prepare a report and discuss the usefulness of plants in your surroundings with your classmates.

Follow-up

Find out the long term effects of destroying vegetation and suggest ways by which it may be brought under check.

Do you know?

The process of using medicinal plants in the treatment of diseases is called "Phytotherapy". People have started using medicinal plants as early as 16000 years. All kinds of diseases can be treated with the help of these plants.

Let's do this

Know how the following medicinal plants are useful and fill the Particulars in the table.

Name of the Plant	Use
Hibiscus	
Datura	
Mint	
Rosemary	
Chrysanthemum	
Aloe vera	
Cassia	

ముగింపు

మీరు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా మీ పరిసరాలలోని మొక్కల ఉపయోగాలను గురించి ఒక నివేదికను తయారుచేయండి. మరియు మీ తరగతి విద్యార్థులతో వర్ణించండి.

తదుపరి చర్యలు

మొక్కలను ఇలా నాశనం చేస్తే భవిష్యత్తులో వచ్చే ప్రమాదాలను సూచిస్తూ, మొక్కల సంరక్షణకు ఎలాంటి చర్యలు చేపట్టాలో సూచనలు తెల్పండి.

మీకు తెలుసా?

జౌపథ మొక్కలను పయోగించి చేసే వైద్యాన్ని పైటోఫెరపి అంటారు. 16000 సంవత్సరాల క్రితమే మొక్కలతో వైద్యం చేయడం మొదలుపెట్టారు. మొక్కలతో అన్ని వ్యాధులను నయం చేయవచ్చు.

ఇలా చేయండి

కింది జౌపథ మొక్కలు మనకి ఏవిధంగా ఉపయోగపడతాయో తెలుసుకొని పట్టిక నింపండి.

మొక్క పేరు	ఉపయోగం
మందారం	
ఉమ్మెత్త	
పుద్దినా	
రోజ్జెరీ	
చామంతి	
కలబండ	
తంగేడు	

8. LIFE IN DIVERSE REGIONS

Objectives

1. To reflect on the life of animals and humans in different climatic conditions.
2. To get sensitized towards the impact of changes due to climatic conditions on the life of tiny organisms, animals and humans.

Background

All living things adapt themselves to the environment in which they live. In fact, adaptability is essential for life to exist in different climatic conditions. Harsh climatic conditions and their impact on the lives of animals and humans can be studied by observing life in a given climatic condition be it scorching heat or freezing temperatures.

Methodology

Based on the reading of the text and classroom discussions, the students may follow the following process to carry out the activity

1. Read and collect information about a particular climatic condition such as a cold mountain region or hot desert. Find out which animals are found in these areas and what their distinct features are. Also collect their pictures.

3. ఏదిద ప్రాంతాల జీవన విధానాలు

లక్ష్యాలు

1. ఒక ప్రదేశం యొక్క వాతావరణ పరిస్థితులు, భౌగోళిక స్థితిని బట్టి అక్కడి ప్రజల మరియు జంతువుల యొక్క జీవన విధానం వుంటుంది అని తెలుసుకొంటారు.
2. వాతావరణంలో వచ్చే మార్పులు చిన్న చిన్న జీవులపై, జంతువులపై, మనుషులపై ఎలాంటి ప్రభావాన్ని చూపుతాయో అవగాహన చేసుకొంటారు.

నేపథ్యం

అన్ని జీవరాశులు, తాము నివశిస్తున్న వాతావరణానికి అనుకూలతలను చూపిస్తాయి. అనుకూలత అనే లక్షణం ప్రతికూల పరిస్థితులలో జీవులు నివశించడానికి అత్యంత ఆవశ్యకమైనది. ప్రతికూల వాతావరణ పరిస్థితులు అది అత్యంత వేడి లేదా అతిశీతలం వంటి వాటి ప్రభావం అక్కడ నివశించే జంతువులు మరియు మనవుల జీవనాన్ని గమనించడం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

పద్ధతి

పార్యపుస్తకాన్ని చదవడం మరియు తరగతి గదిలో జట్టు కృత్యంలో చేపట్టిన చర్చల ద్వారా క్రింది కృత్య లను చేస్తారు.

1. వేడి ఎడారి లేదా అతి శీతల పర్వత ప్రాంతాలు మొదలైన వాతావరణ పరిస్థితుల గూర్చి సమాచారాన్ని సేకరించండి. ఈ పరిస్థితులలో నివశించే జంతువులను గుర్తించండి. వాటిలో ప్రత్యేక లక్షణాలను గుర్తించండి. వాటి చిత్రాలను కూడా సేకరించండి.

2. Collect pictures and stories about humans (dress, food, festival) living in these areas.

Or

If you live in or around such areas, observe the ways in which animals and humans live. You may

- (a) Identify and list various kinds of animals and plants;
- (b) Observe their unique features;
- (c) Note down the various incidents, events, and other distinctive features (dress, food, festival) of human life.

Conclusion

Write a brief report based on your observations.

Follow-up

Make a collage depicting distinctive features dress, food, dance, festivals, etc., of different regions / situations.

2. ఈ ప్రాంతాలలో నివసించే మానవులు ధరించే వస్త్రధారణ ఆహారం. వాళ్ళు చేసుకొనే పండుగల గురించిన సమాచారాన్ని, చిత్రాలను సేకరించండి.

(లేదా)

మీరు అలాంటి ప్రదేశంలో లేదా ఆ ప్రదేశాలకు దగ్గరగా వుంటున్నట్టయితే అక్కడి జంతువుల, మానవుల జీవన విధానాన్ని తెలుసుకోండి.

- ఎ. ఈ ప్రదేశాలలో నివశించే రకరకాల జంతువుల, మొక్కలను గుర్తించండి.
 బి. వీటి ప్రత్యేక లక్ష్ణాలను గుర్తించండి.
 సి. అదేవిధంగా ఈ ప్రాంతాలలో జరిగే వివిధ సంఘటనలు, కార్యక్రమాలు ప్రత్యేక లక్ష్ణాలు (ఆహారపు అలవాట్లు, వస్త్రధారణ, పండుగల) నమోదు చేయండి.

ముగింపు

నీ పరిశీలనల ఆధారంగా ఓ నివేదికను రాయండి.

తదుపరి చర్యలు

వివిధ ప్రాంతాల ప్రజల వస్త్రధారణ, ఆహారపు అలవాట్లు, సంప్రదాయక నృత్యాలు, సంప్రదాయక పండుగలను దృష్టిలో వుంచుకొని ఓ దృశ్యరూపకాన్ని తయారుచేయండి.

9. SOCIAL INTERDEPENDENCE

Objectives

To understand the importance of interdependence between people engaged in various occupations.

Background

People in our immediate neighborhood and society/community earn their livelihood by doing different kinds of work. Some are involved in agriculture related activities, others have jobs that provide services and some others are in non – agricultural production activities. Every activity that humans perform influences others directly or indirectly.

Methodology

1. List five things of everyday use (food, clothing, stationery, toys, etc.)
2. From where do you get these items?
3. Make a list of the people involved in providing these things to you in the form of a flow chart (producer, distributor, marketer, service provider). For example, to prepare food you may need cereals, pulses, vegetables, spices, water, fuel, stove and utensils. Each one of these items requires people to produce, process, package, transport, store and sell before you can use them. At each step a number of people are engaged in doing different types of work.

9. సామాజిక అన్వీన్యాత్మయం / పరస్పరాధినత

లక్ష్యాలు

వివిధ వృత్తుల వారు ఒకరిపై ఒకరు ఆదారపడవలసిన అవసరాన్ని అవగాహన చేసుకొంటారు.

నేపథ్యం

మన ఇరుగు పొరుగున నివసించే ప్రజలు జీవనోపాధి కొరకు ఒక్కాక్కరు ఒక్కోరకమైన వృత్తిని ఎంచుకొని వుంటారు. కొందరు వ్యవసాయాధారిత పనులు చేసుకొంటూ వుంటారు. మరికొందరు సేవా సంస్థలలో పని చేస్తుంటారు. మరికొందరు వ్యవసాయేతర పనులను చేసుకొంటుంటారు. ప్రతి వ్యక్తి చేసే పని ఇతరులను ప్రత్యేకంగానో, పరోక్షంగానో ప్రభావితం చేస్తుంటుంది.

పద్ధతి

1. మనకు ప్రతిరోజు అవసరమైన 5 అంశాలను రాయండి.
(ఆహారం, బట్టలు, బొమ్మలు, పుస్తకాలు, పెన్నలు మొట్టం)
2. ఏటిని మనం ఎక్కడి నుండి పొందుతున్నాము?
3. ఈ ఉత్పత్తులను ఎవరు ఉత్పత్తి చేస్తున్నారో వారితో ఒక జాబితా తయారు చేయండి.

ఇవి మనదాకా చేరుటలో గల దశలను ఫ్లోచార్టు ద్వారా చూపండి. ఉదాహరణకు ఉత్పత్తిదారుడు, పంపిణీదారుడు, దుకాణదారుడు, వినియోగదారుడు. ఆహారాన్ని తయారు చేయుటలో మనకు తృణధాన్యాలు, కాయధాన్యాలు, కూరగాయలు, మసాల దినుసులు, నీరు, ఇంధనము, వంటసామాగ్రి మొదలైనవి అవసరం కదా. ఈ సరుకులన్నింటిన్ని మనకు చేరవేసే క్రమంలో ప్రతి దశలోను అనేక మంది శ్రమజీవుల కృషి వుంది. వీరందరూ వివిధ దశలలో వివిధ పనులు చేసి మనకు వాటిని అందిస్తున్నారు.

Conclusion

Prepare a report based on your study showing social interdependence.

Follow-up

Prepare a chart on different jobs and occupations.

Photo graphs of different occupations

ముగింపు

మీరు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా సాంఖ్యిక, అన్యోన్యత, పరస్పర అవగాహన గురించి ఒక నివేదికను రాయండి.

తదుపరి చర్యలు

వివిధ వృత్తులు మరియు ఉద్యోగాల చార్ట్ తయారు చేయండి.

వివిధ వృత్తుల ఫోటోలు

10. COMPASSION FOR LIVING CREATURES

Objectives

1. To find out how people treat domestic animals, pets and stray animals.
2. To promote compassion, protection and care towards animals.

Background

Man has domesticated animals (cattle, sheep, dogs, poultry etc.) since the dawn of human civilization. People keep dogs, cats and other animals as pets. While pets are treated with love and affection most of the times sometimes they are also ill treated.

Methodology

1. Conduct a survey in your village/locality/town on animals kept as livestock or pets.
2. Observe how people treat their domestic animals and pets.
3. Observe how people treat stray animals..
4. From your observation list the kinds of ill treatment done towards each category of animals.

10. జీవుల యొదల జాలిని కలగించండాం !

లక్ష్యాలు

1. సాధుజంతువులు, పెంపుడు జంతువులు ఇతర జంతువుల పట్ల మానవులు ఎలా ప్రవర్తిస్తున్నారో గుర్తిస్తారు.
2. అన్ని జంతువుల యొదల ప్రేమ, దయ, కరుణను చూపగల్లుతారు. వాటిని రక్షించడం, సంరక్షణ బాధ్యతలను అలవరచుకుంటారు.

నేపథ్యం

మానవ నాగరికత ప్రారంభించినప్పటి నుంచే జంతువులను (పశువులు, గొట్టెలు, కుక్కలు, కోళ్ళు) మచ్చిక చేసుకున్నారు. కుక్కలను, పిల్లలను మచ్చిక చేసుకొని పెంపుడు జంతువులుగా ఏర్పరుచు కొన్నాడు. చాలా నందర్శాలలో పెంపుడు జంతువులను ప్రేమగా చూసుకొంటున్నప్పటికి, కొన్ని సార్లు వాటి పట్ల కూడా దురుసుగా ప్రవర్తిస్తున్నారు.

పద్ధతి

1. మీ గ్రామంలో / మీ కాలనీలో గల పశువులు, పెంపుడు జంతువుల జాబితాను తయారుచేయండి.
2. వారు పెంపుడు జంతువులను ఎలా చూసుకుంటున్నారో పరిశీలించండి.
3. ఇతర జంతువుల పట్ల ఎలాంటి దృక్కథాన్ని కనపరుస్తున్నారో పరిశీలించి నమోదు చేయండి.
4. మీ పరిశీలనల ఆధారంగా ఏవి జంతువుల పట్ల మానవుడు ఎలా దురుసుగా ప్రవర్తిస్తున్నాడో పట్టికరూపంలో రాయండి.

Owner Name	Pet animal name	Behaviour with animal

Conclusion

Write a report based on your observations

Follow-up

1. Imagine yourself as a caretaker of a domestic animal and write a paragraph on how you would like it to be treated.
2. Watch programmes on animals/plants on different TV channels (Discovery/ National Geographic/Animal Planet).

యజమాని పేరు	పెంచుకునే జంతువు పేరు	జంతువుల పట్ల చూపే ప్రవర్తన

ముగింపు

నీ పరిశీలనల ఆధారంగా ఒక నివేదికను తయారు చేయుము.

తదుపరి చర్యలు

- నీవు ఒక సంరక్షకునిగా ఊహించుకొని, పెంపుడు జంతువుల పట్ల నీ చర్యలను తెలుపుతూ ఒక పేరా రాయుము.
- జంతువుల గురించి, మొక్కల గురించి డిస్ట్రిబ్యూటరీ, ఏనిమల్ ప్లానెట్, నేపనల్ జియోగ్రఫికల్ థానల్స్ లో ప్రసారమయ్యే కార్బూక్యూలను చూడండి.

11. BEAUTY IN DIVERSITY

Objectives

1. To appreciate the diversity of interests and preferences among individuals.
2. Be able to appreciate different lifestyles.

Background

Each one of us is different. People within the same community, even children of the same family are different on many counts. These distinct characteristics make each one of us different and unique. Physical features, tastes, habits, thoughts differ; and these differences can be seen in our daily life. This variety in interests on individuals is natural and is to be appreciated. We should not expect others to be like us.

Methodology

1. Observe in your classroom how each one of you is different.
2. Collect information based on the following:
  - a) Physical features
  - b) Interest for different sports/games
  - c) Interest for different subjects.
  - d) Preference for different food items.
  - e) Difference in hobbies reading, gardening, music, etc.
  - f) Language they speak, places of worship they visit.
  - g) The God they believe in etc.

11. ఒన్న సంప్రదాయాల సాందర్భం

లక్ష్మీలు

- వివిధ వ్యక్తుల ఆశక్తులు మరియు నిర్వహణ సామర్థ్యాల వైవిధ్యాన్ని అభినందించగలుగుతారు.
- ఇతరుల జీవన విధానాన్ని అభినందించగల్లుతారు.

నేపథ్యం

మనలో ప్రతి ఒక్కరూ వేరువేరుగా ఉంటారు. ఒకే సంఘంలో ఉన్న మానవులు, ఒకే కుటుంబంలోని పిల్లలు వివిధ అంశాలలో వేరువేరుగా ఉంటారు. ఈ ప్రత్యేక లక్ష్మణాలు మనలో ఒకరి నుంచి ఒకరిని వేరుగాను, ప్రత్యేకంగాను మారుస్తాయి. భౌతిక లక్ష్మణాలు అభివృద్ధిలో అలవాట్లను, ఆలోచనలను వేరుగా ఉంటాయి. ఈ ప్రత్యేక లక్ష్మణాలు మన రోజువారి జీవితంలో కాదా ప్రస్నాటమవుతాయి. మానవుల అభిరుచులలోని ఈ వైపుల్యం సాధారణమైనది మరియు అభినందించదగ్గది. మనం ప్రతి ఒక్కరూ మనలాగానే ఉండాలని కోరుకోరాదు.

పద్ధతి

- నీ తరగతి గదిలో ఒకరి నుంచి ఒకరు ఎవడంగా ప్రత్యేకంగా ఉన్నారో పరిశీలించము.
- క్రింది విషయాల గురించి వారి నుండి సమాచారాన్ని సేకరించము.
  - భౌతిక లక్ష్మణాలు
  - ఆటల యందు వారికి గల ఆసక్తి
  - వివిధ విషయాలపై వారికి గల ఆసక్తి
  - వారి ఆహారపు అలవాట్లు
  - వారి అభిరుచులు (పరమం, తోటపని, సంగీతం...)
  - వారు మాట్లాడే భాషలు
  - వారు కొలిచే దైవం మొదటి

Conclusion

Present the information you have collected in the form of a report

Follow-up

- i. Prepare a chart/cartoon depicting the beauty in diversity.
- ii. Imagine a world with people with same type of features, wearing same clothes and you a part of it.
Write a story on it.

ముగింపు

నీవు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా నివేదిక తయారుచేయండి.

తమపరి చర్యలు

1. బిన్నత్వంలో ఉన్న అందాన్ని ప్రదర్శించేలా ఒక చార్ట్ / కార్పూన్ తయారుచేయండి.
2. నీకు నీవుగా ఓ భిన్న సంస్కృతి గల వ్యక్తిగా ఊహించుకొని నీ పాత్ర అందులో వుండే విధంగా ఓ కథను / నాటికను రచించుము.

12. SHARING SPACE

Objectives

To study the interdependence among different creatures in a house.

Background

Different animals depend on each other in many ways. It may be interesting to study some aspects (elements) of interdependence within a small region like a house, a kitchen garden or a park. It can help learners to find some of the ways in which different animals depend on each other.

Methodology

1. Make a list of all animals that share living space with you in your house. Your list may include pets like dog and cat, cattle and poultry, wild creatures like rats, lizards, cockroaches, houseflies, ants, moths, bedbugs, mosquitoes and the like.
2. Although you or your family members do not feed any of the creatures, other than pets and livestock, find out how and from where do they get their food.
3. Collect the following information in the given table about as many creatures as possible that are living in your house.
  - a) What do they eat?
  - b) Where do they take shelter?

12. మాకూ చోచివ్వండి !

లక్ష్యాలు

- మన ఇంట్లో నివసించే వివిధ జీవుల మధ్య అన్యోన్యోప్రయాన్ని గురించి తెలుసుకొంటారు.

నేపథ్యం

వివిధ రకాల జంతువులు, వివిధ రకాలుగా ఒకదానిపై ఒకటి ఆధారపడి జీవిస్తాయి. చిన్న చిన్న ప్రదేశాలైన మన ఇల్లు, మన ఇంటి పెరడు లేదా పారుగులలో ఉండే పరస్పరాధారితం గురించిన అంశాలను అధ్యయనం చేయడం చాలా ఆసక్తికరంగా ఉంటుంది. ఈ అధ్యయనం ఈ ప్రాంతాల నివసించే జంతువుల పరస్పర అన్యోన్యోన్యతను తెలుసుకొనుటకు ఉపకరిస్తుంది.

పద్ధతి

- మీ ఇంటి ఆవాసాన్ని నీతోపాటు పంచుకొని జీవిస్తున్న జీవుల పేర్లు రాయము. నీ జాబితాలో మీ పెంపుడు జంతువులైన, పిల్లి, కుక్క పెంపుడు జంతువులైన పశువులు, కోళ్ళు మొదలైనవి కూడా వుండేటట్లు చూసుకో! మరియు మనకు హానిచేసే ఎలుకలు, బొద్దింకలు, ఈగలు, దోమలు, చీమలు, నల్లులు, పేలు కూడా నీ జాబితాలో వుండాలి.
- నీవు నీ కుటుంబ సభ్యులు వీటి కోసం (పెంపుడు జంతువులను మినహాయించి) ప్రత్యేకంగా ఆహారం సరఫరా చేయవద్దు. అవి ఏ విదంగా ఆహారం సంపాదించుకుంటాయో తెలుసుకో.
- క్రింది సమాచారాన్ని సేకరించండి. (మీ ఇంట్లో నివసించే జీవులను మీకు ఎన్ని వీలైతే అన్నింటినీ పరిశీలించండి)
  - అవి ఏం తింటాయి?
  - అవి ఎక్కడ ఆశ్రయం పొందుతాయి?

- c) When are they most active (during the day or at night)?
- d) How do they protect themselves from those preying on them?

Sl. No.	Name of the creature	Food	Shelter	Active in day/night	Mechanism of protection
1					
2					
3					
4					
5					

4. Which of them feed on plant products like wheat flour, rice, pulses, vegetable wastes, sugar, tea leaves, etc?

Note: The methodology presented for the above can be modified for different types of surroundings.

Conclusion

Based on the information collected by you, prepare one or two food chain(s) showing the position of different types of creatures found in the house.

Follow-up

Prepare charts showing food chains.

సి) ఇవి ఏ సమయంలో క్రియాశీలుగా (రాత్రి / పగలు) కన్నిస్తాయి?

డి) వాటిని తినే వాటి నుండి అవి ఎలా సంరక్షించుకొంటాయి?

క్ర.సం.	జీవి పేరు	ఆహారం	నిపశించే ప్రదేశం	రాత్రులు కన్నిస్తుందా/ పగలు కన్నిస్తుందా	స్వియరక్షణకు అది చూపే చర్యలు
1					
2					
3					
4					
5					

4. వీటిలో ఏవి మొక్కల నుంచి ఆహారం—గోదుమపిండి, బియ్యం, చిరుదాన్యాలు, కూరగాయలు, వృధ్మాలు, పంచదార, తేయాకు మొయి॥ తీసుకుంటారు.

గమనికః ఇది ఒక నమూనా మాత్రమే, వివిధ రకాల పరిసరాలకు అనుగుణంగా దీన్ని మార్చుకోండి.

ముగింపు

మీ ఇంట్లోని జీవులపై మీరు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా పై జీవులు ఒక దానిపై మరొకటి ఆధారపడే విషయాన్ని ధృష్టిలో వుంచుకొని ఒకటి లేదా రెండు ఆహారపు గొలుసులను తయారుచేయుము.

తమపరి చర్యలు

వివిధ రకాల ఆహారపు గొలుసులను చార్పు రూపంలో ప్రదర్శించండి.

13. IMPORTANCE OF TERRACE FARMING

Objectives

1. To Know the process of terrace farming.
2. To understand how it helps in retaining water in the soil on steep slopes of hilly areas.
3. To understand how terrace farming helps in preventing soil erosion.

Background

A terrace farm is a levelled section of a hilly cultivated area, designed as a method of soil conservation to slow or prevent the rapid surface runoff. Often a hilly land is changed into multiple terraces, giving it a step-like appearance. This form of land used for agriculture is prevalent in many countries including India.

Methodology

This project could be done only in those areas where terrace farming is practised. Visit a terrace farm and ask the farmers and workers questions such as:

1. How do they make the terraces?
2. How do they maintain the terraces?
3. What measures are adopted to check the flow of water from fields?

13. కొండవాలులో సేద్యం ప్రాముఖ్యత

లక్ష్యాలు

1. కొండవాలులో పంటలు పండించే విధానాన్ని తెలుసుకొంటారు.
2. ఈ పంటలు, కొండలపై పడి వృధాగా క్రిందికి జారిపోతున్న నీటిని ఎలా నేలలోకి చేరి భూగర్భ జలమట్టాన్ని పెంచుతాయో అవగాహన చేసుకొంటారు.
3. నేల కోరివేతకు గురికాకుండా ఈ వ్యవసాయం ఎలా సంరక్షిస్తుందో అర్థం చేసుకొంటారు.

నేపథ్యం

పోర్చు వ్యవసాయ క్షీత్రం అంటే పర్వత అంచులను చదును చేసిన వ్యవసాయ భూమి. ఇది మృతిక సంరక్షణకు ఒక పద్ధతి. దీని ద్వారా మృతిక క్రమక్షయాన్ని తగ్గించడం లేదా నిరోధించడం చేయవచ్చు. సాధారణంగా కొండ ప్రాంతాలను బహుళ అంతస్తులుగా చూడటానికి మెట్ల లాగా కనిపించే విధంగా తయారు చేస్తారు. ఈ రకమైన ప్రాంతాలను వ్యవసాయానికి వినియోగిస్తారు. ఇలాంటి క్షీత్రాలు భారత దేశంతో సహా చాలా దేశాలలో ప్రముఖంగా ఉన్నాయి.

పద్ధతి

కొండవాలు సేద్యం/ వ్యవసాయం చేసే ప్రదేశాలలో ఈ ప్రాజెక్టును నిర్వహించాలి. కొండవాలు వ్యవసాయ క్షీత్రాన్ని సందర్శించండి. అక్కడి రైతులను, కూలీలను క్రింద సూచించిన ప్రశ్నలు అడిగి సమాచారం సేకరించండి.

1. కొండవాలుపై చదునైన ప్రదేశాలను ఎలా ఏర్పరచినారు?
2. ఈ చదును ప్రదేశాలను అలాగే ఉండడానికి ఎలాంటి ఏర్పాట్లు చేశారు?
3. నీటి ప్రవాహం ఈ ప్రదేశాలగుండా రావడానికి ఎలాంటి ఏర్పాటును కల్పించారు?

4. What kind of crops do they grow in their fields?
5. How many times do they cultivate these crops during a year?
6. Is their produce consumed only by their family?
7. Do they have a surplus for selling in the market?
8. What difficulties do they face in terrace farming?

Conclusion

Based on your study write a paragraph about terrace farming.

Follow-up

1. Make similar kinds of study for other forms of farming.
2. Find out the impact of terrace farming on the environment. You can get this information from newspapers, magazines, the Internet, books, etc. or through interactions with your teachers and elders.

4. ఈ ప్రదేశాలలో ఎలాంటి పంటలను పండిస్తున్నారు?
5. ఒక సం॥లో ఎన్ని సార్లు వీరు పంటలను పండిస్తారు?
6. ఈ పంటను కేవలం వారి కుటుంబ పోవడ కౌరకే పండిస్తున్నారా?
7. మార్కెట్లో విక్రయించడానికి వారికి పంట మిగులు ఉంటుందా?
8. ఈరకమైన వ్యవసాయంలో వారు ఎదుర్కొనే సమస్యలు ఏవి?

ముగింపు

కొండవాలులో చేసే సేద్యాన్ని / వ్యవసాయాన్ని గురించి ఒక నివేదికను తయారుచేయండి.

తదుపరిచర్యలు

1. ఇతర రకాల వ్యవసాయాలను గురించి కూడా ఇలాంటి నివేదికలను తయారుచేయండి.
2. కొండవాలులో చేసే వ్యవసాయం పర్యావరణ పరిరక్షణలో ఎలాంటి ప్రభావాన్ని చూపుతుంది? అనే విషయంపై దినపత్రికలు, వార్తా పత్రికలు, ఇంటర్వ్యూట్, గ్రంథాలయ పుస్తకాలు మొటా వాటిని అధ్యయనం చేసి సమాచారాన్ని సేకరించండి మరియు ఉపాధ్యాయులు, ఇతర పెద్దలతో చర్చించండి.

14. DEVELOPMENT OF URBAN SLUMS

Objectives

1. Suggest measures to improve the living conditions of slum dwellers.
2. Draw a picture of the slum area with the human as well as other phenomena you have observed during your visit.

Background

A slum area is an over populated urban area with sub-standard housing, hygiene and sanitation. Slum dwellers generally do not have access to clean water, electricity, sanitation and other basic services.

Methodology

The class can be divided into groups for the project. The groups can visit nearby slum area and observe the surroundings. Each group will visit ten households and get information from them by asking questions like:

1. How long have you been staying here?
2. Where did you live before you came here?
3. What was the place like where you lived earlier?
4. Why did you come here?
5. How many members share the place where you stay?
6. How many children go to school?
7. Many people are working in your family?
8. What work do you do?
9. How many of you can read a newspaper?
10. From where do you get drinking water?

14. పట్టణ ములకేవాడలను బాగుచేద్దాం !

లక్ష్యాలు

- మురికి వాడలలో నివశించే వారి జీవన పరిస్థితులను మెరుగుపరుచుటకు ప్రమాణాలను సూచిస్తారు.
- మీ సందర్భం సమయంలో మీరు చూపిన మురికి వాడలలోని మానవులు మరియు ఇతర విషయాలతో చిత్రాన్ని గీస్తారు.

నేపథ్యం

అత్యధిక జనసాంద్రత గల నగరాల్లో, పట్టణాలలో గల అతి తక్కువ సొకర్యాలు, అపరిశుభ్ర వాతావరణం గల ప్రాంతాలు మురికివాడలుగా గుర్తించబడ్డాయి. ఈ ప్రాంతంలో నివసం వుండేవారికి, శుభ్రమైన త్రాగునీరు కాని, పారిశుద్ధ్యం కానీ, విద్యుత్ సరఫరా ఇంకా ఇతర ప్రాధమిక సొకర్యాలు అంతంత మాత్రంగా ఉంటాయి.

పద్ధతి

ఈ ప్రాజెక్టు నిర్వహణకు తరగతిని రెండు సమూహాలుగా చేయాలి. ప్రతి సమూహం దగ్గరలోని మురికివాడను సందర్శించి పరిసరాలను గమనించాలి. ఒక్కో సమూహం కనీసం 10 మురికివాడల్లోని ఇళ్ళను సందర్శించాలి. క్రింది సమాచారాన్ని సేకరించాలి.

- మీరు ఇక్కడ ఎంత కాలం నుండి జీవిస్తున్నారు?
- మీరు ఇక్కడకు రాక ముందు వారు ఎక్కడ ఉండేవారు?
- ఇక్కడకు రాక పూర్వం మీరు నివశించిన ప్రాంతం ఎలా ఉండేది?
- ఇక్కడకు రావడానికి కారణాలు ఏమిటి?
- ఇప్పుడు మీరు నివసించే ప్రాంతంలో ఎంత మంది కలిసి వున్నారు?
- ఎంతమంది పిల్లలు బడికి వెళ్తున్నారు?
- ఇంట్లో సంపాదించే వారు ఎంతమంది?
- మీరు ఏ పని చేస్తారు?
- మీలో ఎంత మంది దినప్రతిక చదవగలరు?
- మీరు తాగునీరు ఎక్కడ నుండి తెచ్చుకోంటున్నారు?

11. Is a School and Anganwadi accessible to your children?
12. Also note the methods of waste disposal, drainage and types of toilets.

Conclusion

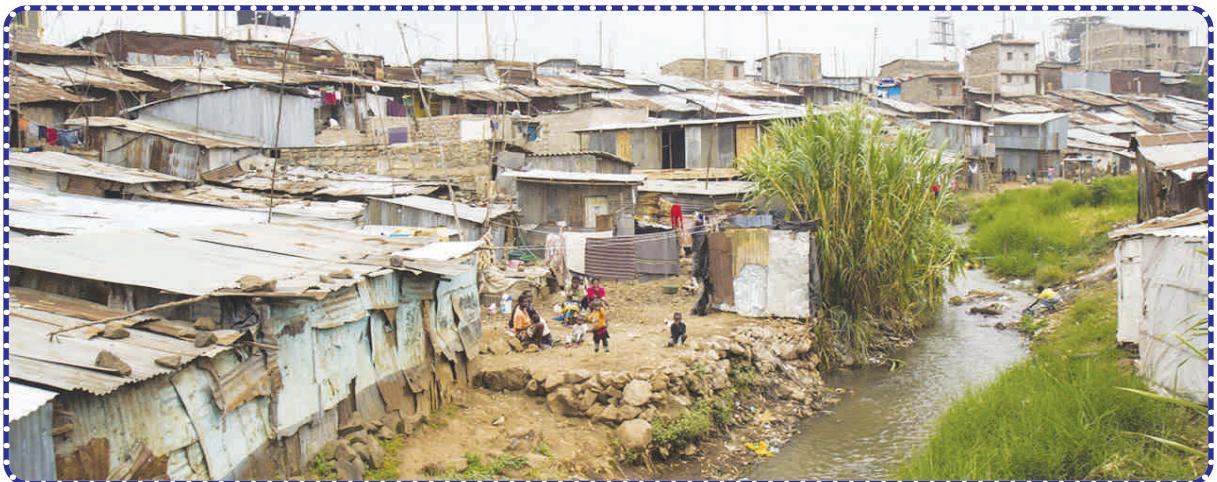
Tabulate your information and prepare a small report.

Follow-up

1. Suggest measures to improve the living conditions of slum.
2. Draw a picture of the slum area with the human as well phenomena you have observed during your visit.

Do you know ?

There are about 52,000 slums in India with maharashtra having the highest number of them (approximately 16,640).

11. మీ పిల్లలకు పారశాల / అంగన్వాడీ అందుబాటులో వుందా?
12. ఈ ప్రాంతంలో చెత్తను వేసుకొనుటకు, మురికినీరు పారుదలకు, మల మూత్ర విసర్జనకు ఎలాంటి ఏర్పాట్లు వున్నాయో కూడా మీ పరిశీలనలో నమోదు చేయండి.

ముగింపు

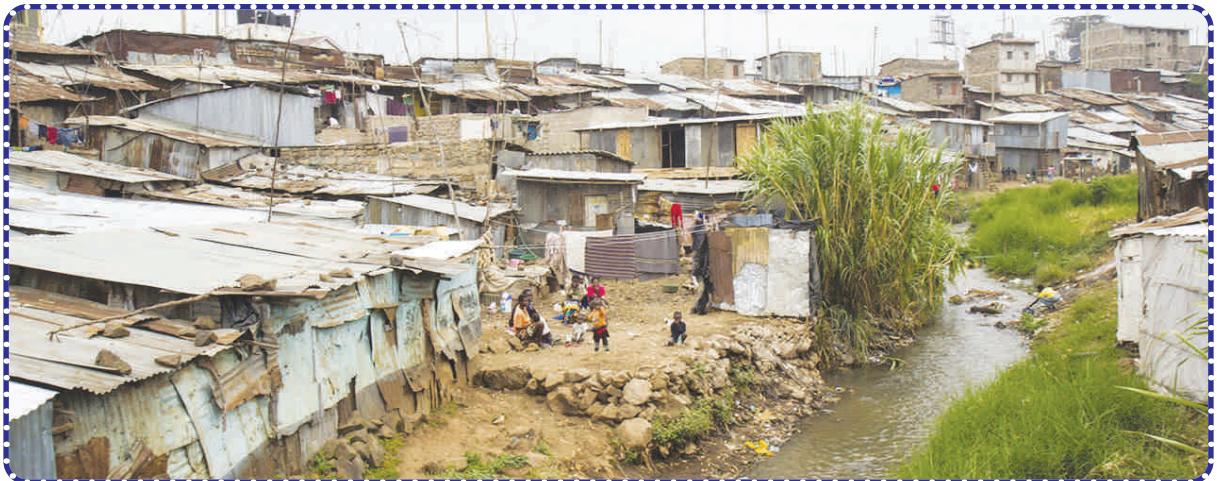
మీరు సేకరించిన సమాచారాన్ని ఒక పట్టిక రూపంలో పొందుపరచండి. దీనిపై మీ వ్యాఖ్యను జతచేస్తూ నివేదికను రాయండి.

తదుపరి చర్యలు

1. మురికివాడల్లో నివాసమంటున్న వారి స్థితిగతులను మెరుగుపరుచుటకు తీసుకోవలసిన చర్యల గురించి తెల్పండి?
2. ఓ మురికివాడ చిత్రాన్ని గీయండి. ఈ చిత్రంలో అక్కడ నివశించే మనుషుల జీవన విధానం ఇతర దృగ్వీఘ్యయాలను కూడా ప్రతిబింబింపచేయండి.

మీకు తెలుసా?

మన దేశంలో సుమారు 52,000 మురికివాడలు వున్నట్లు సమాచారం. వాటిలో మహారాష్ట్రలో అధికంగా వున్నాయి. (దాఢాపుగా 16,640)

15. EXPLORING HISTORICAL OBJECTS AND PLACES

Objectives

1. To focus on different aspects of a historical object or place to know the past.
2. To appreciate the value of heritage.
3. Conserving the places, things that reflect this kind of culture and pass on to the next generation

Background

In history an object assumes importance when we understand its value in the past. Careful observation of historical objects can help us unfold many secrets of the past. It could be a ceramic pot, painting, and a piece of jewellery, sculpture or textile. Children too can discover some hidden or unknown information about a historical artefact.

Methodology

1. With the help of elders and teachers identify historical objects in your neighbourhood. These may also include buildings, paintings, places of worship, furniture, coins, fabrics, wood carving and tools.
2. Select one or two of the historical objects identified by you?
3. Collect the following information about the selected historical objects.

15. చారిత్రాత్మక ప్రదేశాలను, కట్టడాలను, ఆధారాలను అన్వేషించాం, పరిరక్షించాం!

లక్ష్యాలు

- పూర్వ చరిత్ర తెలుసుకొనుట, చారిత్రక వస్తువులు లేదా ప్రదేశాల యొక్క వివిద అంశాలపై దృష్టి సారించుట.
- వారసత్వ సంపద యొక్క విలువను ప్రశంఖించుట.
- ఈ విధమైన సంస్కృతిని ప్రతిబింబింపజేసే స్థలాలను, వస్తువులను జాగ్రత్తచేసి తరువాత తరాలకు అందజేసేటట్లు చేయడం.

నేపథ్యం

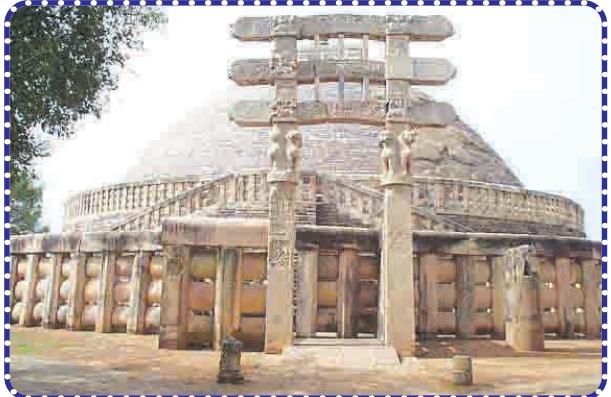
చరిత్రలో మనకు లభ్యమయ్యే ప్రతి వస్తువు వెనుక ఎంతో కొంత ప్రామాణ్యత గతంలో వుండి ఉంటుంది. జాగ్రత్తగా దీని గురించిన చారిత్రక ఆధారాలు సేకరిస్తే మనకు తెలియని ఎన్నో విషయాలు వెలికి వస్తాయి. అది ఓ పింగాణి కుండ/పొత్త కావచ్చు, వస్త్రాలు కావచ్చు. ఆభరణాలకు సంబంధించిన చిన్న ముక్కు కావచ్చు, శిల్పం కావచ్చు, దుస్తలు కావచ్చు. పిల్లలు కూడా చారిత్రక కళాఖండాలను గురించి తెలియని సమాచారాన్ని లేదా వాస్తవాలను కనుగొనవచ్చు.

పద్ధతి

- మీరు నివసిస్తున్న ప్రదేశానికి దగ్గరలో గల చారిత్రక వస్తువులను గుర్తించండి. అవి భవనాలు, చిత్రాలు, ప్రార్థనా స్థలాలు, ఉపకరణాలు, నాణాలు, దుస్తలు, చెక్క శిల్పాలు మరియు పనిముట్లు. దీని కొరకు మీ ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రులు లేదా పెద్దల సహాయం తీసుకోండి.
- నీవు గుర్తించిన ఒకటి లేదా రెండు అంశాలను ఎన్నుకోండి.
- ఎన్నుకున్న చారిత్రక వస్తువుల యొక్క సమాచారాన్ని కింద సూచించిన విధంగా సేకరించండి.

- (a) Find out how the object was used in the past. Are similar objects in use today?
  - (b) What material and tools were used to make the object? Was it made by hand or with tools?
  - (c) Is the object damaged or worn out? If so, what could be the possible reasons?
  - (d) If possible try to find out who owned or used it
4. Draw a picture of the object or take photographs.

Conclusion

Prepare a brief historical account of the object.

Follow-up

1. While collecting the above information you may try to look for similar kinds of objects used in your day-to-day life and make connections, so that you can understand how things developed over time or stayed the same.
2. Form a group and go for a nature walk/a heritage walk. Make a map of the area.
3. What is the oldest object with your family such as a vessel, a piece of furniture, jewellery, clothes, photograph? Who did it belong to? Find out the history of the object.

(a) అది గతంలో ఎలా ఉపయోగ పడుతుందేది? ప్రస్తుతం కూడా అది అలానే ఉపయోగింపబడుతున్నదా?

(b) ఆ వస్తువును చేయుటకు ఎలాంటి పదార్థాలను ఉపయోగించారు. దానిని చేయుటకు ఎలాంటి పనిముట్లను వాడి వుంటారు? ఆ వస్తువు చేతితో చేసిందా లేక పరికరాలతో చేసిందా?

(c) నీవు చూసిన ఆ వస్తువు శిథిలం చెంది ఉందా లేక పొడైన స్థితిలో ఉందా? అలా జరగడానికి కారణం ఏదై ఉండవచ్చు?

(d) నీకు వీలైతే ఆ వస్తువు గతంలో ఎవరిది? వారు దాన్ని ఎలా ఉపయోగించేవారో కనుక్కాండి.

4) ఆ వస్తువు యొక్క చిత్రాన్ని గీయండి (లేదా) ఫోటో తీసుకొండి.

ముగింపు

నీవు పరిశీలించిన వస్తువు / ప్రదేశం గురించిన సమాచారాన్ని క్లప్పంగా రాయుము.

తదుపరి చర్యలు

- పై సమాచారాన్ని సేకరించే సమయంలో అలాంటివే ప్రస్తుతం మన దైనందిన జీవనంలో ఉపయోగిస్తున్నామా, వాటికి, వీటికి గల పోలికలు, బేధాలు గమనించాలి. గతంలో వున్న వస్తువు ప్రస్తుతం మెరుగైన రూపంలో ఉందా లేక అదే రూపంలోనే వాడబడుతున్నదా అని గమనించి రాయాలి.
- సమూహం ఏర్పడి ప్రకృతి లేదా చారిత్రక సందర్భానుకు వెళ్లండి. ఆ ప్రాంతం యొక్క చిత్రపటాన్ని గీయండి.
- మీ ఇంట్లో గల అత్యంత వురాతనమైన పొత్తులు, ఉపకరణలు, ఫోటో, ఆభరణం, వాస్తులుగాని సేకరించి అది ఎవరిది? ఎవరు వాడేవారు? దాని పూర్వ చరిత్రను తెలుసుకోండి.

16. KNOWING ABOUT CAVE ART

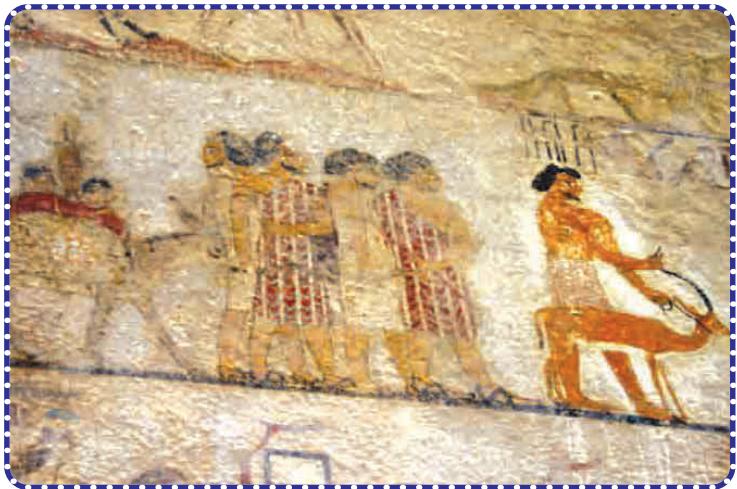
Objectives

1. To understand the significance and purpose of cave art.
2. To interpret human and animal motifs in cave art
3. To develop skills of observation.

Background

The earliest form of the art, which has survived, is often referred to as cave art. Cave art has been found the world over including India. Some places where cave art is found in India are Bhimbetka and Bagh caves of Madhya Pradesh, Ajanta and Ellora in Maharashtra and Mahabalipuram in Tamil Nadu. In Andhra pradesh these type of cave

art found at ketavaram in Kurnool district This type of art typically depicts shapes of animals, but also includes human figures, weapons and symbols. This art is one of the important tools for learning about the past. Many scholars believe that the feelings of the creators of cave art are reflected in their works. Therefore, cave art is living, and it has a spirit. Whatever our response to or interpretations of cave art may be, it stimulates our thoughts and imagination. Cave art can mean something different to each person who ponders over it.

Methodology

1. Collect pictures and photographs of cave art from books, magazines, newspapers, the internet or other sources and select your favourite. Or visit a place known for cave art.

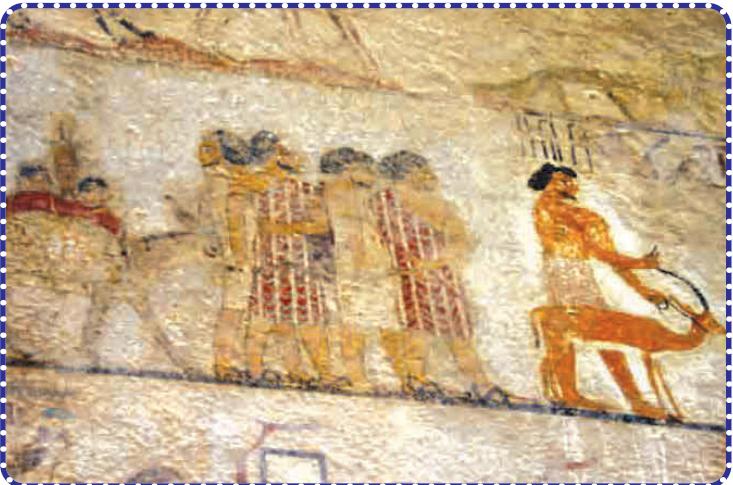
16. గుహల్లోని చిత్రకళను గురించి తెలుసుకొందాం

ల్లాయలు

1. గుహల్లో గీసిన చిత్రాల ప్రాధాన్యతను గురించి వాటి అర్థాన్ని గురించి, అవి ఇచ్చే సమాచారం గురించి తెలుసుకొంటారు. వాటి అవసరాలను గుర్తిస్తారు.
2. గుహల్లో గీసిన మనుష్యుల, జంతువుల చిత్రాలలోని భావనలను అర్థంచేసుకొంటారు.
3. పరిశీలనాజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధిపరుచుకొంటారు.

నేపథ్యం

ప్రాచీనకాలం నాటి చిత్రకళల్లో ఇప్పటికీ చెక్కుచెదరకుండా ఉన్నటువంటి కళే గుహల్లోని చిత్రకళ. ప్రపంచవ్యాప్తంగా భారత దేశంతో సహా పలు ప్రాంతాలలో ఈ గుహ చిత్రకళను గుర్తించడం జరిగింది. భారతదేశంలో గుహచిత్రకళను గుర్తించిన ప్రదేశాలు మధ్యప్రదేశ్లోని భింబిట్టు మరియు భాగ్ గుహలు. మహారాష్ట్రలోని అజంతా, ఎల్లోరా గుహలు, తమిళనాడులోని మహాబలిపురం గుహలు ప్రభాయితిగాంచినవి. ఆంధ్రప్రదేశ్లోని కర్నాల్ జిల్లాలో కేతవరంలో కూడా గుహచిత్రాలను గుర్తించడం జరిగింది. ఈ రకమైన చిత్రకళలో జంతువుల చిత్రాలను, మానవుల చిత్రాలను, పనిముట్ల చిత్రాలను, ఆయుధాల చిత్రాలను, గుర్తులను చిత్రీకరించియున్నారు. ఈ రకమైన చిత్రకళ మన గత చరిత్రను గురించి తెలుసుకొనుటకు ఒక ఆధారంగా ఉపయోగపడుతుంది. చాలామంది పరిశోధకులు ఈ చిత్రాలను గీసిన చిత్రకారుల హాపభావాలను ప్రతిబింబించ చేస్తున్నాయని విశ్వసిస్తున్నారు. కాబట్టి ఈ గుహ చిత్రకళ సజీవంగా మిగిలివున్నది. ఈ చిత్రాలను పరిశీలించువారికి వాటి గురించి తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాసను, వాటి అర్థాలను తెలుసుకోవాలనే ఆసక్తిని కల్గిస్తాయి. గుహచిత్రకళను పరిశీలించిన ప్రతి ఒక్కరూ ఒక్క విధంగా ఆ చిత్రాలకు అర్థాలను చెబుతుంటారు.

పద్ధతి

1. పుస్తకాలు, దినపత్రికలు, వార్తాపత్రికల నుండి గుహ చిత్రకళ తెలివే చిత్రాలను సేకరించండి. మీకు నచ్చిన వాటిని ఎన్నుకోండి. వీలైతే గుహచిత్రాలు గల ప్రాంతాలను సందర్శించండి.

2. Collect the following information about the selected cave painting/sculpture.
  - (a) What kind of painting/sculpture is it? What is special about it?
  - (b) What types of tools and materials might have been used by early man for cave art?
  - (c) Which type of colours were used in cave art?
  - (d) What is the artist trying to depict? What does the presence of animal figures, if any, signify? What does it tell you about the life of the people at that time?

Conclusion

Prepare a brief report about the cave art selected.

Follow-up

1. Try to visit, if possible, some of the places where you can find cave art and recreate the paintings in your notebooks.
2. Write about your feelings and reactions when you visited the place where cave art is found.

Do you know?

In 1984 caves with "cave art" was found in 10 caves in the hills near Kethavaram village of Kurnool district which is 10 km away from district Head quarter. In this caves Animal painting like Dear, Hyna, monkey, dog, cat, Birds and the Human can be seen.

2. క్రింది సమాచారాన్ని సేకరించండి.

- ఇది ఏరకమైన చిత్రకళ/శిల్పకళ? దీని ప్రత్యేకత ఏమిటి?
- గుహాచిత్రకళను చిత్రించడానికి ఆదిమానవుడు ఎలాంటి ఉపకరణాలను వినియోగించి ఉంటాడు?
- గుహాచిత్రకళలో ఏరకమైన రంగులను వాడియున్నారు?
- చిత్రకారుడు ఈ చిత్రాన్ని గీయడం ద్వారా ఏమి చెబుతున్నాడు? దానిలో ఉన్న జంతువుల బొమ్మలు లేక ఏవైనా ఇతరాలు ఏమి తెల్పుతున్నాయి? ఏటిని పరిశీలిస్తే ఆనాటి మానవుల జీవనశైలి గురించి ఏమని అర్థమవుతున్నది?

ముగింపు

గుహాచిత్రకళ గురించి క్లూప్పంగా ఓ నివేదికను రాయండి.

తమపరి చర్యలు

- మీకు అందుబాటులో వున్న గుహలకు వెళ్ళి అక్కడి చిత్రకళను పరిశీలించండి. వాటిని మీ నోటుపుస్తకంలో గీయండి.
- మీరు నందర్శించిన గుహల్లో గల చిత్రకళను చూసినపుడు “అవి ఏమని తెలుపుతున్నాయో” మీ ఆలోచనలను రాయండి.

మీకు తెలుసా?

కర్ణాలు జిల్లా కేంద్రానికి 16 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉండే కేతవరం గ్రామ సమీపంలోని కొండల్లోని 10 గుహల్లో రాతి చిత్రాలను 1984వ సంవత్సరంలో కనుకొన్నారు. ఇక్కడ జంతువులకు చెందిన చిత్రాలు ముఖ్యంగా జింక, పైనా, కోతి, కుక్క పిల్లి వంటి జంతువులు, పక్కలు, మనుషుల చిత్రాలను చూడవచ్చు.

17. EXPLORING COMMUNITY CRAFTSPERSONS

Objectives

1. To be aware about local crafts.
2. To appreciate the skills of the craftsperson.

Background

Pottery, woodcarving, glass work, metal work, weaving are some examples of crafts which require specific skills. A craft is a skilled trade. India has a wide variety of traditional crafts. A large number of persons are engaged in various crafts.

Methodology

1. With the help of elders and teachers identify some crafts popular in your city, or village.
2. Select any one of the crafts that interests you and locate a craftsperson skilled in that particular craft.
3. Collect the following information about the craftsperson and his or her craft by asking questions such as:
  - (a) How did he or she learn the craft?
  - (b) How long has he or she been practising the craft?
  - (c) Write the step by step processes involved in making the finished items. If you have a camera, take photographs of the entire process.

17. సాంప్రదాయక వృత్తుల గురించి తెలుసుకొండామా!

లక్ష్యాలు

- స్థానిక వృత్తుల గురించి అవగాహన పొందుతారు.
- వృత్తి నిపుణులను కౌశలాన్ని ప్రశంసించగల్చుతారు.

నేపథ్యం

కుండలు చేయడం, చెక్కుపుని చేయడం, చెక్కలపై బొమ్మలు చెక్కడం, గాజులతో వస్తువులను, ఉపకరపణాలను చేయడం, నేతనేయడం, అల్లికలు చేయడం, ఇనుముతో పనిముట్లను చేయడం, బంగారంతో, వెండితో ఆభరణాలను తయారుచేయడం వంటి వాటిని చేయట ప్రత్యేక నైపుణ్యాలు అవసరం అవుతాయి. ఈ వృత్తి చేసేవారికి తమ వృత్తిలో ప్రత్యేకమైన నైపుణ్యం వుంటుంది. వృత్తి అనేది నైపుణ్యానికి సంబంధించిన పని. భారతదేశం అనేక రకాల వృత్తులకు నిలయం. చాలామంది వృక్షాలు వివిధ వృత్తుల్లో జీవిస్తున్నారు.

పద్ధతి

- మీ ఉపాధ్యాయుల, తల్లిదండ్రుల సహకారం తో మీగ్రామంలోగాని / పట్టణంలో గాని ప్రసిద్ధిచెందిన వృత్తుల వివరాలను సేకరించండి.
- మీకు సచ్చిన ఒక వృత్తిని ఎన్నుకోండి. దానికి సంబంధించిన వృత్తి నిపుణున్ని గుర్తించండి.
- అతని / ఆమె వద్దకు వెళ్లి వారి యొక్క సమాచారం, వారి వృత్తికి సంబంధించిన క్రింది సమాచారాన్ని సేకరించండి.
  - ఈ వృత్తి ఎలా నేర్చుకున్నారు?
  - ఎంతకాలం నుండి ఈ వృత్తిలో కొనసాగుతున్నారు?
  - తయారైన వస్తువు ఎన్ని దశల్లో ఎలా తయారైనది కనుక్కొని, దశలవారిగా రాయండి. మీవద్ద కెమెరా వుంటే పూర్తి ప్రుక్కియను ఫోటో తీసుకోండి మరియు ఆ వస్తువు పూర్తి రూపం వచ్చే వరకు జరిగిన పని అంతా కూడా ఫోటోలు / వీడియో తీసుకోండి.

4. Collect the list of tools they used to make the Articrafts.

To collect more information about the craft you can look for learning material in the school library and crafts museum also

Conclusion

Prepare a brief report preferably along with paintings / diagrams / photographs.

Follow-up

1. Try your hand in the chosen craft to get a better idea of the skills required.
2. Try to find out whether the families involved in that craft are now going for other occupations. If so, why?

4) ఈ పనిని చేయడానికి వారు వాడిన పనిముట్ల జాబితాను కూడా రాసుకోండి.

మరింత సమాచారం కొరకు పాతశాల గ్రంథాలయాన్ని ఉపయోగించుకోండి. వీలైట్ సంబంధిత మూలాలు నుండి సందర్శించండి.

ముగింపు

మీరు నేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా తగు చిత్రాలు, ఫోటోలతో ఒక నివేదికను తయారుచేయండి.

తదుపరి చర్యలు

1. మీరు ఎంచుకున్న వృత్తిలో మీరు కూడా ప్రయత్నించండి. తద్వారా ఆ వృత్తికి అవసరమైన నైపుణ్యాలను అవగాహన చేసుకోండి.
2. ప్రస్తుతం చాలా కుటుంబాలు వారి వృత్తిని వదిలి ఇతర పనులు చేస్తుండడానికి గల కారణాలను అన్యేషించండి.

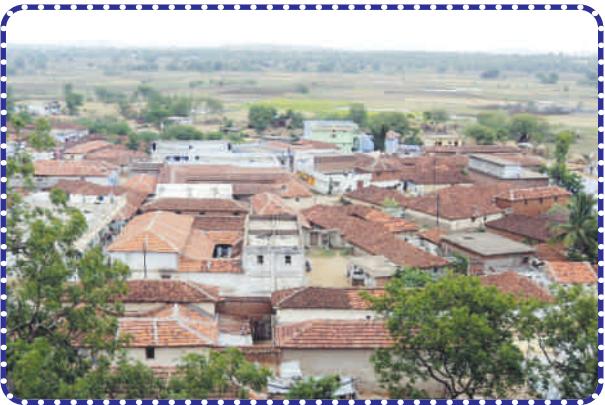
18. EXPLORING THE HISTORY OF A VILLAGE AND A CITY

Objectives

To prepare a brief history of one's own village/city.

Background

Every village/city, whether small or big, has a past. Many present features reflect the socio-cultural traditions and customs of the past. It may be interesting to prepare a brief historical report on the village/city by collating information from various sources.

Methodology

1. Collect the following information about your city/ locality/village from elders or local museums or district board or municipality office:
  - a) When was it established and who established it?
  - b) How did the village or city get its present name?
  - c) What are the major occupations of the residents and how have they changed over the years?
  - d) Has it witnessed any major calamity like an earthquake, floods, fires, and epidemics in the past? If yes, show how these have affected the village population
  - e) How does the design of old houses/buildings differ from those of the present times? Has there been any change in the material used for construction? How did the design of houses in the past suit cultural and family functions?
  - f) If possible procure copies of old paintings/pictures showing the layout of the city or village and compare it with the present one.

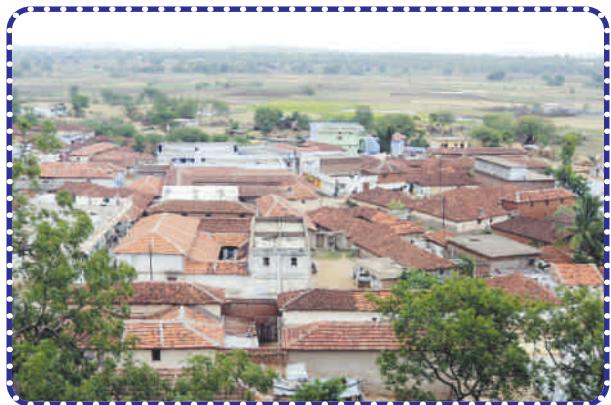
18. మీ గ్రామ / పట్టణ / ఊరి చలతను తెలుసుకోండి !

లక్ష్యాలు

తమ ఊరు గురించిన చరిత్రను తయారుచేస్తారు.

నేపథ్యం

చిన్న ఊరు లేదా పెద్దనగరం. కాని ఆ ఊరు ఏర్పడడానికి గత చరిత్ర ఎంతో కొంత వుంటుంది. గతాన్ని గుర్తించేందుకు, అందుకు సంబం ధించిన కొన్ని విశేషాలు, గుర్తులు ఇప్పటికీ ఆయా ఊర్లలో వుంటాయి. ఇవి ఆ గ్రామానికి సంబంధించిన చారిత్రక విశేషాలను సేకరించేందుకు ఉపయోగ పడతాయి. ఇవేకాక మరెన్నో రకాలుగా ఆగ్రామ / పట్టణ చారిత్రాత్మక విశేషాలను తెలుసుకో వచ్చును.

పద్ధతి

1. మీ ఉపాధ్యాయులు, తల్లిదండ్రుల సహకారంతో మీ గ్రామానికి/పట్టణానికి సంబంధించిన సమాచారాన్ని సేకరించండి. దీనికారకు మీరు మీ గ్రామ పంచాయతీ, మునిపాలిటీ కార్యాలయాల సహకారం కూడా తీసుకోవచ్చును.
  - a) గ్రామం / పట్టణానికి ఎప్పుడు స్థాపించబడినది? దీని స్థాపకులు ఎవరు?
  - b) గ్రామానికి / పట్టణానికి ఆ పేరు ఎలా వచ్చింది?
  - c) గ్రామంలో ప్రధాన వృత్తులు ఏవి? అవి కాలక్రమంలో ఏవి మార్పులు చెందాయి?
  - d) గతంలో భూకంపాలు, వరదలు, అగ్ని పర్వతాల విస్మేటనం వంటివి సంభవించాయా అయితే ఏటి ప్రభావం జనాభాపై ఎలా ఉంది?
  - e) పురాతన కట్టడాలు ఇశ్క్షు ఎలా వుండేవి? ప్రస్తుత కట్టడాలకు వాటికి గల పోలికలు, బేధాలు ఏమిటి? నిర్మాణానికి వాడే పదార్థాలలో మార్పుఉన్నదా? నిర్మాణ తీరులో మార్పుఉన్నదా కనుగొనండి. సాంస్కృతిక మరియు కుటుంబ కార్యక్రమాలు నిర్వహించుటకు ఫూర్చుపు ఇశ్క్షు నిర్మాణం ఏ విదంగా అనువుగా ఉండేది.
  - f) మీకు వీలైతే అలాంటి ఇశ్క్షు చిత్రాలను గాని ఫోటోలను గాని లేదా ఇంటి నిర్మాణ లేఅవుట్ గాని సేకరించండి లేదా గీయండి.

g) Draw the old lay out of your village, compare with present layout. know the changes, write reasons for changes. write your openion on changes.

Conclusion

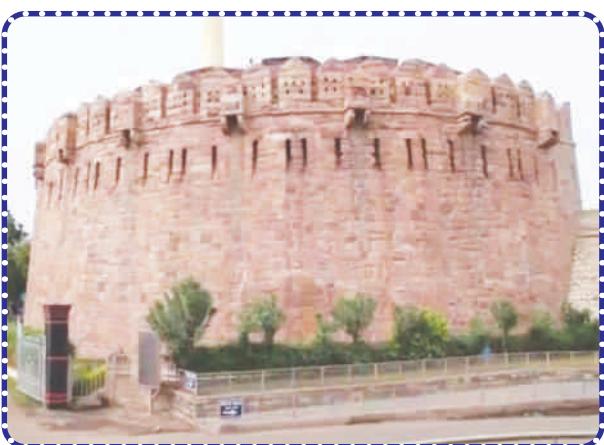
Prepare a brief write up on some historical aspects of your study.

Follow-up

1. Put up the information that you have collected on the school bulletin board.
2. Some of the facts about old buildings or monuments unravel historical facts. Collate that information.
3. Find out the factors which are damaging monuments and old structures in your village or city.

Do you know ?

There are more than 6,00,000 villages in India.

- g) మీ గ్రామం యొక్క ఒకప్పటి రూపురేఖలు లేఅవుట్ రూపంలో గేయండి. ప్రస్తుత లేఅవుట్టో పొల్చండి. మార్పులు తెలుసుకోండి. మార్పులకు కారణాలు రాయండి. ఈ రెండింటి వ్యత్యాసాలపై మీ అభిప్రాయం కూడా రాయండి.

ముగింపు

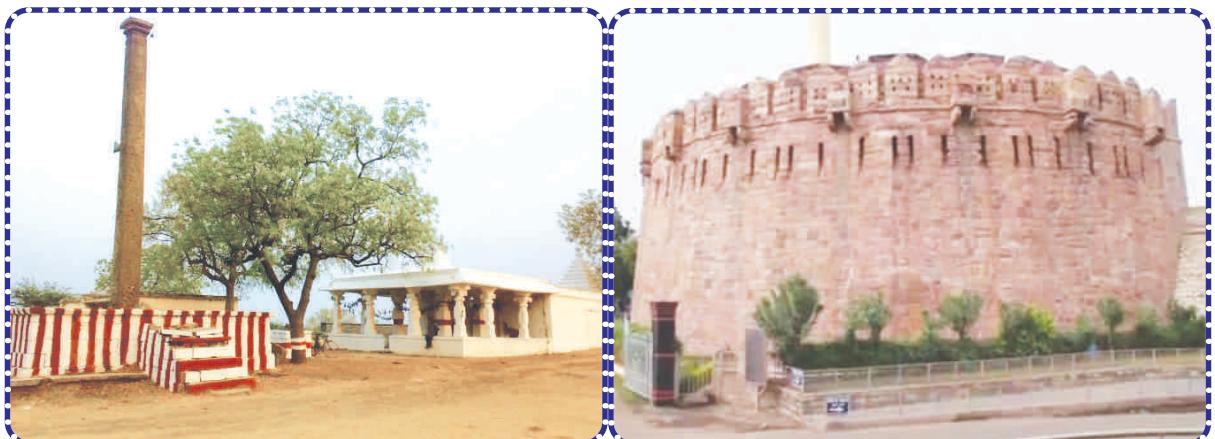
మీ గ్రామ చరిత్రను క్లావ్టంగా వివరించుము.

తదుపరి చర్యలు

- మీరు సేకరించిన సమాచారాన్ని పారశాల బులెటెన్ బోర్డులో ప్రదర్శించండి.
- మీ గ్రామంలో గల చారిత్రాత్మక సంబంధం వున్న కొండలు, భవంతులు గురించిన సమాచారాన్ని సేకరించండి.
- మీ గ్రామంలో / ఊర్లో ఉన్న కట్టడాలు, విగ్రహాలను పాడుచేస్తున్న కారకాలను గుర్తించండి. వాటి పరిరక్షణకు చర్యలు సూచించండి.

మీకు తెలుసా?

భారతదేశంలో 6,00,000 కన్నా ఎక్కువ గ్రామాలు ఉన్నాయి.

19. GREAT PERSONALITIES OF THE PAST

Objectives

To know and learn from the life and works of renowned personalities of the region.

Background

A city, or village may be known for renowned writers, painters, poets, socialreformers, soldiers, industrialists, social scientists, and scientists, etc., who were born or have worked in that place. Many of them find a place in books, magazines, etc., but some of them do not. It is important to remember their contributions so that they can be an inspiration to the present generation.

Methodology

Select a renowned personality belonging to your village/town/city/region and collect the following information from elders, libraries or local newspapers with respect to:

1. The name of the personality, date of birth (or period when she or he lived), locality in the village/city where he or she lived.
2. Family background including names of parents, spouse and children.
3. Main area of work and its impact on society including at the local level.

Conclusion

Based on the information collected prepare a brief historical write up/biographical sketch.

Follow-up

Put up the information that you have gathered on the school bulletin board

19. చిరస్నారణేయులు

లక్ష్మీలు

ఆయా ప్రాంతంలో గల ప్రసిద్ధ వ్యక్తుల జీవిత విశేషాలను వారు చేసిన గొప్ప పనులను ఆదర్శంగా తీసుకొని పనిచేయడానికి ప్రయత్నిస్తారు.

నేపథ్యం

ప్రతి గ్రామంలోను / పట్టణం ప్రసిద్ధులైన లేక పేరుగాంచిన వ్యక్తులు కొందరు వుంటారు. వారు, రచయితలుగా, చిత్రకారులుగా, సైనికులుగా, రైతులుగా, పారిక్రామిక వేత్తలుగా, సంస్కృతులుగా, లేదా శాస్త్రవేత్తలుగా ప్రసిద్ధి చెంది, ప్రముఖులుగా గుర్తింపబడి వుంటారు. వారు ఆ గ్రామంలో జన్మించివుండవచ్చు. లేక అక్కడ పనిచేసి వుండి వుండవచ్చు. ఇలాంటి వాలా మంది గురించి పుత్రుల్లోను, పుస్తకాలల్లోను ప్రచురించి ఉండవచ్చు. కానీ కొందరి గూర్చి ప్రచురించకబడకపోవచ్చు. కానీ వారి సేవలను, వారి త్యాగాలను, వారి ఆవిష్కరణలను మనం తప్పక స్వర్ణించుకోవలసివుంది. వారి జీవితాలు ప్రస్తుత తరానికి ఆదర్శం కావాలి.

పద్ధతి

మీగ్రామానికి/ పట్టణానికి/ ప్రాంతానికి సంబంధించిన ప్రసిద్ధ వ్యక్తుల గురించిన క్రింది సమాచారాన్ని మీ ఉపాధ్యాయుల, పెద్దల సమాచారంలో సేకరించండి. మరింత సమాచారం కొరకు గ్రంథాలయ పుస్తకాలను చూడండి.

1. సదరు వ్యక్తి పేరు. వారు పుట్టిన తేదీ లేదా ఆ ప్రాంతంలో జీవించిన కాలము, ప్రదేశము.
2. వారి కుటుంబ నేపథ్యము, తల్లిదండ్రుల పేర్లు, భార్యాపేరు, పిల్లల పేర్లు.
3. అతను / ఆమె ప్రధానంగా ఏ విషయంపై పనిచేసారు. వారు సమాజాన్ని ఎలా ప్రభావితం చేశారు.

ముగింపు

మీరు సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా క్లూప్తంగా చిన్న కథనాన్ని లేదా జీవిత చరిత్ర రాయండి.

తదుపరి చర్యలు

మీరు సేకరించిన సమాచారాన్ని పారశాల బులెటెన్ బోర్డులో ప్రదర్శించండి.

20. LET'S KEEP OUR SURROUNDINGS CLEAN

Objectives

1. To develop healthy habits of keeping the environment clean.
2. To be morally responsible for the upkeep of one's surrounding.

Background

It is often seen that irrespective of their education, place of work or any other social factors people lack the basic civic sense of keeping their surroundings clean. Littering is a common sight despite the fact that waste bins are being installed in all public places to avoid this menace.

Methodology

1. Go to a railway station or a bus stand or the school ground during recess or sit near a banana vendor.
2. Observe what people eat and how they dispose of the left overs.
3. Record your observation of about 50 people.

20. మన పరిసరాలను శుభ్రంగా వుంచుకుండా!

లక్ష్యాలు

- పరిసరాలను పరిశుద్ధంగా ఉంచే మంచి అలవాట్లను పెంపొందించుకుంటారు.
- తన పరిసరాలను శుభ్రంగా ఉంచుకొనేందుకు తన బాధ్యతను గుర్తిస్తారు.

నేపథ్యం

విద్యావంతులుగానీ, సామాన్యాలుగానీ ఎలాంటి పని ప్రదేశాలలోనైనా ప్రజలు పరిసరాలను పరిశుద్ధంగా ఉంచాలి అనే కనీన భాద్యతను విన్నారించి ప్రవర్తిస్తున్నారు. వీదులలోను, పార్కుల వంటి పబ్లిక్ ప్లేన్‌లలో చెత్త వేయుటకు చెత్తకుండిలను ఏర్పాటు చేసినా కూడా విచక్షణా రహితంగా చెత్తను పడవేయడాన్ని మనం సాధారణంగా చూస్తూ ఉంటాం.

పద్ధతి

- బస్సస్టాండ్‌నందు గాని, రైల్వేస్టేషన్‌నందు గాని, పారశాల ఆటప్పలంలోగాని, అరటి పండ్ల దుకాణం వద్దగాని కొంతసేపు వుండి పరిశీలించండి.
- ఆయా ప్రదేశాల్లోని వ్యక్తులు వారు తినగా మిగిలిన పదార్థాలను గాని అవశేషాలను గాని, ఆ వదార్థాలను ఎక్కుడే క్రూడ్ వడేస్తున్నారో గమనించండి.
- ఈవిధంగా కనీసం 50 మందిని పరిశీలించి మీ పరిశీలనలను నమోదుచేయండి.

Conclusion

Conclude your observation by preparing a report.

Follow-up

1. Suggest ways to spread awareness to keep the surroundings clean.
2. Display posters and stage a street play in your locality to spread awareness about keeping the surroundings clean.
3. Do a litter count in your school. Record your finding on a board for one week. (This can be a group activity of a class).

Do you know ?

Today heaps of waste are scattered even on the highest slopes of Mt. Everest and in the Ganges and Yamuna rivers.

**Cleanliness is service! Let's make schools and colleges clean –
Let's respect future citizens of India.**

ముగింపు

పై పరిశీలనల ఆధారంగా మీ అభిప్రాయాన్ని తెలుపుతూ ఒక నివేదికను రాయండి.

తమిపరి చర్యలు

1. పరిసరాలను పరిశుద్ధింగా ఉంచుకోవడం లో మీ సలహాలను తెలపండి.
2. పరిసరాల పరిశుద్ధతపై అవగాహన కల్పించే విధంగా ఒక వీధినాటకాన్ని మీ వీధిలో ప్రదర్శించండి.
3. మీ పాఠశాలలో పరిసరాలను అపరిశుద్ధ పరిచే అంశాల జాబితాను ఒక వారం పాటు నోటిసుబోర్డు మీద రాయండి.

మీకు తెలుసా?

ఈ రోజు మనం ఈ చెత్తకుపులను భూమిపై అత్యంత ఎత్తైన ప్రదేశమైన ఎవరెస్ట్ పర్వతం, గంగ మరియు యమున నదులలోను చూడవచ్చు.

एक कदम स्वच्छता की ओर

స్వచ్ఛతే స్వ!

పారశాల, కళాశాలలను పరిసుద్ధిం చేండ్లాం - భావిభారత పారులను గొరవిండ్లాం!

21. SUN STROKE

Objectives

- Know about the climatic changes and heat waves as a result of increase in temperatures in Summer.
- Know about the problems faced by people because of the heat waves in summer and understand the precautions to be taken.

Background

The percentage of water in body decreases in summer heat and heat waves. Weakness is generally observed. As a result, headache, severe fever, motions, loss of consciousness are commonly observed. This condition is called ‘Sun Stroke’.

Methodology

Visit the nearest primary health centre and try to know about the precautions to be taken from the doctor or ANM. Write the details in an order. Prepare a questionnaire before hand for this.

The precautions to be taken to face heat waves

- We have to consider and follow the instructions given by the Meteorological Department through Radio and Television.
- We have to make arrangements for the drinking water in sufficient quantities whenever there is a chance of scarcity in drinking water supply.
- Preventive measures are essential in case of children and older people as they are at high risk of heat waves.
- We should have an understanding on arranging pandals and water kiosks.
- We should be familiar with the knowledge of the ‘first aid’ in the cases of ‘sunstroke’. We should keep ‘First Aid’ boxes ready.

During the summer heat and heat waves - Do's to know

- We should try to be in shades places.
- We should use umbrella for protection from ‘heat’

21. వడదెబ్బ

లక్ష్యాలు

- వేసవిలో ఉప్పొగ్రతలు పెరగడం వల్ల వాతావరణంలో వచ్చే మార్పులు, వడగాల్చుల గురించి తెలుసుకుంటారు.
- వేసవికాలంలో వీచే వేడి గాలుల వల్ల ప్రజలు ఎదుర్కొనే ఇబ్బందుల గురించి తెలుసుకుంటారు. తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తల గురించి అవగాహన పొందుతారు.

నేపథ్యం

“ఎండల వల్ల, వడగాల్చుల వల్ల శరీరంలోని నీటిశాతం తగ్గి నీరసం, నిస్సత్తువ కలుగుతాయి. దీనివల్ల తలనొప్పి, తీవ్రమైన జ్వరం, విరేచనాలు, స్ఫృహ కోల్పోవడం వంటి లక్షణాలు కనిపిస్తాయి. దీనినే ‘వడదెబ్బ’ అంటారు.

పద్ధతి

సమీపంలోని ప్రాథమిక ఆరోగ్యకేంద్రాన్ని సందర్శించి వడగాల్చుల సమయంలో తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తల గురించి డాక్టరుగారు లేదా ఎ.ఎస్.ఎమ్ ను అడిగి తెలుసుకోండి. వివరాలను వరుస క్రమంలో రాయండి. ఇందుకు అవసరమైన ప్రశ్నాపులైని ముందుగానే సిద్ధం చేసుకోండి.

వేసవిలో సంభవించే వడగాల్చులపై తీసుకోవాల్సిన ముందస్తు జాగ్రత్తలు

- రేడియో, టెలివిజన్లలో వాతావరణశాఖవారు ఇచ్చే సూచనలను, వివరాలను పరిగణలోనికి తీసుకుని పొట్టించాలి.
- నీటి కొరత ఏర్పడే ప్రాంతంలో ఉంటే తగిన త్రాగునీటి ఏర్పాట్లు చేసుకోవాలి.
- వడగాల్చులకు తీవ్రంగా ప్రభావితమయ్యే పిల్లలు, వృద్ధుల సంరక్షణ కొరకు ముందుగానే ఏర్పాట్లు చేసుకోవాలి.
- చలివేంద్రాల ఏర్పాట్లు, చలువ పందిళ్ళ ఏర్పాట్ల గురించిన విషయాలపై అవగాహన కలిగి ఉండాలి.
- వడగాల్చుల వల్ల వడదెబ్బకు గురైనప్పుడు చేయవలసిన ప్రథమ చికిత్సలపై అవగాహన కలిగిఉండాలి. ప్రథమచికిత్స పెట్టిను సిద్ధంగా ఉంచుకోవాలి.

వేసవితాపం, వడగాల్చులు ఉన్న సమయంలో చేయవలసినవి (Do's)

- నీడ ప్రదేశాల్లోనే ఉండేందుకు ప్రయత్నించాలి.
- ఎండాకాలంలో వేడి నుండి రక్షణ కొరకు తప్పని సరిగా గొడుగు వాడాలి.

- We should wear thin white cotton wear. We should wear full sleeved shirts.
- We should wear cap or cover our head with a kerchief. We should avoid working in open spaces from 12 O' clock to 3 O' clock in the afternoon. Only in unavoidable circumstances. We should take up work that needs only less physical labour.
- We can take butter milk mixed with small quantity of salt, water with glucose or Oral Rehydration Solution (ORS)
- We should take at least 4 litres of water every day.
- We should protect ourselves with the help of mats, leaves and cloth tied to doors and windows during day time. We should keep the windows open during nights.
- We should take food with more percentage of water and fruits that are easily digestible. Lemon juice, Coconuts, Watermelons, buttermilk, starch solution are advised in Summer.
- We should grow trees around our houses. They keep houses cool.
- We should keep the pets in shady places. We should keep drinking water in their reach.
- We should allow children to play in open only after 4 O' clock in the evening.
- We should use wet cloth to clean the body of the persons who are attacked by Sunstroke. We should do so till the body temperature of the person comes below 101°F and they should have .....
- We should not give any solid or liquid to the affected persons till they come back to consciousness.
- When the patients don't recover, we should take them to a nearby Primary Health Centre when the climate is not hot.
- We should make the patient drink adequate water frequently
- When we have a sense of giddiness we should contact the nearest doctor and get First Aid. If we do so, we can protect ourselves from Sunstroke.
- We should keep on observing the colour of urine to estimate the dehydration level beforehand.

- తెలుగురంగుల పలుచని కాటన్ వస్తాలు ధరించాలి. పొడవు చేతుల చోక్కాలు ధరించాలి.
- తలపై టోపి లేదా రుమాలు ధరించాలి. మధ్యప్పుం 12 గం॥ల నుండి 3 గం॥ల మధ్యలో ఆరుబయట శారీరక ప్రమతో కూడిన పనులు చేయాడు. తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో మాత్రమే తక్కువ ప్రమతో కూడిన పనులు చేయాలి.
- ఉప్పు కలిపిన మజ్జిగ, గూకోజు కలిపిన నీరు లేదా ఓరల్ రీప్లైడ్యూషన్ ద్రావణం తాగవచ్చును.
- రోజుకు కనీసం 4 లీటర్ల మంచినీరు తాగాలి.
- ఇంట్లోకి వేడి రాకుండా ఉండడానికి కిటికీలకు, గుమ్మాలకు అడ్డంగా ఆకులు, గుడ్లు, చాపల లాంటివి కట్టాలి. రాత్రి సమయంలో గాలి కోసం కిటికీలు తెరచి ఉంచాలి.
- తేలికైన, నీటిశాతం ఎక్కువగా ఉన్న ఆహారం, పక్క తీసుకోవాలి. నిమ్మరసం, కొబ్బరి బొండాలు, పుచ్చకాయలు, మజ్జిగ, గంజి మరియు జావ వంటివి తీసుకోవాలి.
- ఇంటి చుట్టూ చెట్లను పెంచాలి. చెట్లు ఇంటిని చల్లగా ఉంచుతాయి.
- పెంపుడు జంతువులను నీడ పట్టున ఉంచి, వాటికి నీటిని అందుబాటులో ఉంచాలి.
- పిల్లలు సాయంకాలం 4 గం॥ల తర్వాత మాత్రమే ఆడుకోవడానికి బయటకు పంపాలి.
- వడదెబ్బకు గురయిన వారి శరీరాన్ని చల్లని నీటిలో ముంచిన తడిగుడ్లతో తుడవవలెను. శరీరకష్టిగ్రత 101°F కంటే తక్కువ వచ్చే వరకు చల్లని నీటిలో ముంచిన గుడ్లతో శరీరాన్ని తుడుస్తూ ఉండాలి మరియు ఫ్యాన్ కింద ఉంచాలి.
- బాధితులు స్పృహలోకి వచ్చే వరకు తినడానికి లేదా తాగడానికి ఏమీ ఇవ్వరాడు.
- వడదెబ్బకు గురైన వారు కోలుకోలేనప్పుడు చల్లని వాతావరణంలో దగ్గరలోని ప్రాథమిక ఆరోగ్యకేంద్రానికి తరలించవలెను.
- రోగికి మంచినీరు ఎక్కువ సార్లు తాగాలి.
- తీవ్రమైన ఎండలో బయటకు వెళ్ళినపుడు తలతిరుగుట వంటి అనారోగ్య సమస్య ఏర్పడితే దగ్గరలో ఉన్న వైద్యున్ని సంప్రదించి ప్రాథమిక చికిత్స పొండాలి. అలా చేయడం వల్ల వడదెబ్బ బారిన పడకుండా కాపాడుకోవచ్చు.
- మూత్రం యొక్క రంగును పరిశీలించుకుంటూ, ముందుగానే డీప్లైడ్యూషన్ స్థాయిని అంచనా వేసుకోవాలి.

During the summer heat and heat waves - Dont's to know

- We should not get exposed to sun rays and hot air.
- We should wear a cap or use an umbrella when the sun is hot.
- We should not wear black and thick clothes in summer.
- We should not undertake any intense manual work.
- We should not take any sweet food stuffs and honey immediate by after returning from outside.
- If we take cool drinks and ice, we will get throat related complaints.
- We should not take children along with elders to work places.
- We should not go out, if it is not an emergency.
- We should not use wet cloth dipped in hot water to clean the body of the Sunstroke victims of Sunstroke.

The first Aid to person effected by Sunstroke

It is essential to reduce the body temperature of a person suffering from sunstroke. Take the person into a room or under a tree or into a shady place. Loosen the cloths and put on a fan or cooler to get him cool air to remove the heat from his body. Wipe the person's body with a cloth dipped in cold water. The patient should be taken to the nearest doctor as soon as he becomes little better.

Conclusion

If we take precautions as suggested above, we can prevent deaths and get protection from heat waves. Try to collect the details of the Sunstroke.

Follow-up

- Dramatise the effects of Sunstroke in an understandable way.
- Arrange a model demonstration to show how first aid is given to the victim of Sunstroke.
- Visit the houses in your habitation and distribute hand bills to bring awareness on the precautions to be taken.
- Work on projects like setting up of drinking water kiosks and pandals and conveying information on health centers.

Do you know?

- As the moisture in the air increases with the heat of sun, the effect of heat waves increases. We face severe problems in such climate.

వేసవి తాపం, వడగాల్చులు ఉన్న సమయంలో - చేయకూడనివి (Dont's)

- సూర్యకిరణాలకు, వేడిగాలికి గురికాకూడదు.
- వేసవితాపం ఎక్కువగా ఉన్న సమయంలో తలపైటోపీ లేదా గొడుగు లేకుండా తిరగరాదు.
- వేసవిలో నలుపురంగు దుస్తులు, మందంగా ఉండే దుస్తులు ధరించరాదు.
- ఎండలో శారీరక త్రమతో కూడిన పనులు చేయరాదు.
- ఎండలో బయటనుండి వచ్చిన వెంటనే తీపి పదార్థాలు మరియు తేనె వంటివి తీసుకోరాదు.
- శీతల పాసీయాలు, మంచుముక్కలు తీసుకుంటే గొంతుకు సంబంధించిన అనారోగ్యం కలుగుతుంది.
- పెద్దలతో పాటు పిల్లలను బయటకు, పని ప్రదేశాలకు తీసుకుపోరాదు.
- వడగాలులు ఎక్కువగా ఉన్న రోజుల్లో అత్యవసరమైతే తప్ప బయటకు వెళ్ళరాదు.
- వడదెబ్బుకు గురయిన వారిని వేడి నీటిలో ముంచిన బట్టతో తుడవరాదు.

వడదెబ్బుకు గురైన వ్యక్తికి అందించాల్సిన ప్రథమచికిత్స

వడదెబ్బుకు గురైన వ్యక్తి శరీర ఉష్ణోగ్రతను తగ్గించడం అత్యంత అవసరం. వ్యక్తిని గదిలోకిగాని, చెట్టుకిందకు గాని, నీడలోకి గాని చేర్చాలి. శరీరంలోని ఉష్ణం బయటకు పోయేలా దుస్తులు విప్పివేసి చల్లని గాలి తగిలేలా ఫ్యాను లేదా కూలర్ వేయాలి. వ్యక్తి శరీరాన్ని చల్లబి నీటిలో ముంచిన గుడ్డతో తుడవాలి. రోగి కాస్త కుదుటపడగానే దగ్గరలోని వైద్యుని వద్దకు వెంటనే తీసుకొని వెళ్లాలి.

ముగింపు

పైన సూచించిన విధంగా జాగ్రత్తలు తీసుకుంటే ఎండల నుండి మరియు వడగాల్చులనుండి రక్కణ పొందవచ్చు మరియు ప్రాణహసని కలగకుండా జాగ్రత్తపడవచ్చు. మీ గ్రామంలో వడదెబ్బుకు గురైనవారి వివరాలను సేకరించి నివేదికను తయారుచేయండి.

తదుపరి చర్యలు

- వడగాల్చుల వల్ల కలిగే ఇబ్బందులపై అవగాహన కలిగే విధంగా నాటకీకరణ చేయండి.
- వడదెబ్బుకు గురయిన వ్యక్తికి అందించే ప్రథమ చికిత్స పై నమూన ప్రదర్శన ఏర్పాటుచేయండి.
- ఆవాస ప్రాంతంలోని గృహాలను సందర్శించి వడగాల్చుల పట్ల తీసుకోవాల్సిన జాగ్రత్తలపై చైతన్య పరచండి, కరపత్రాలు పంపిణీ చేయండి.
- చలువ పందిళ్ళ ఏర్పాటు, చలివేంద్రాల నిర్వహణ, ఆరోగ్య కేంద్రాల సమాచారం గురించి ప్రాజెక్టు పనులు చేయండి.

మీకు తెలుసా !

- ఎండ తీవ్రతతోపాటు గాలిలోని తేమ ఎక్కువ అయ్యేకొద్ది వేసవితాపం, వడగాల్చుల ప్రభావం పెరుగుతుంది. మనం తీవ్ర ఇబ్బందులు ఎదుర్కొవాల్సి వస్తుంది.

FUNDAMENTAL DUTIES

Fundamental duties: It shall be the duty of every citizen of India-

- (a) to abide by the Constitution and respect its ideals and institutions, the National Flag and the National Anthem;
- (b) to cherish and follow the noble ideals which inspired our national struggle for freedom;
- (c) to uphold and protect the sovereignty, unity and integrity of India;
- (d) to defend the country and render national service when called upon to do so;
- (e) to promote harmony and the spirit of common brotherhood amongst all the people of India transcending religious, linguistic and regional or sectional diversities; to renounce practices derogatory to the dignity of women;
- (f) to value and preserve the rich heritage of our composite culture;
- (g) to protect and improve the natural environment including forests, lakes, rivers and wild life, and to have compassion for living creatures;
- (h) to develop the scientific temper, humanism and the spirit of inquiry and reform;
- (i) to safeguard public property and to abjure violence.
- (j) to strive towards excellence in all spheres of individual and collective activity so that the nation constantly rises to higher levels of endeavour and achievement;
- (k) who is a parent or guardian, to provide opportunities for education to his child or, as the case may be ward between the age of six and fourteen years;

Right of Children to Free and Compulsory Education (RTE) Act, 2009

The RTE Act provides for the right of children to free and Compulsory Education to every child in the age group of 6– 14 years which came into force from 1st April 2010 in Andhra Pradesh.

Important provisions of RTE Act

- Ensure availability of schools within the reach of the children. • Improve School infrastructure facilities.
- Enroll children in the class appropriate to his / her age.
- Children have a right to receive special training in order to be at par with other children.
- Providing appropriate facilities for the education of children with special needs on par with other children.
- No child shall be liable to pay any kind of fee or charges or expenses which may prevent him or her from pursuing and completing the elementary education. No test for admitting the children in schools.
- No removal of name and repetition of the child in the same class.
- No child admitted in a school shall be held back in any class or expel from school till the completion of elementary education. • No child shall be subjected to physical punishment or mental harassment.
- Admission shall not be denied or delayed on the ground that the transfer and other certificates have not been provided on time. • Eligible candidates alone shall be appointed as teachers.
- The teaching learning process and evaluation procedures shall promote achievement of appropriate competencies.
- No board examinations shall be conducted to the children till the completion of elementary education.
- Children can continue in the schools even after 14 years until completion of elementary education.
- No discrimination and related practices towards children belonging to backward and marginalized communities.
- The curriculum and evaluation procedures must be in conformity with the values enshrined in the constitution and make the child free of fear and anxiety and help the child to express views freely.